کتاب پیژندنه

د کتاب نوم: **مالیه**

څانګه: **محاسبه ، بانکداري او د تجارت اقتصاد**

تدوین کونکی: **مسلک فهم کریم اللّه مطلوب**

ژباړن: **قاری محمّدحلیم**

د څار کمیټه:

- محمّد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزاي د تعلیمي نصاب رییس
- محمّد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمیټه:

- فرشته
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول : محمّد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: محمّد حسن رمضانی

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۳۰۰۰ ټوګه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

بریښنالیک: info@dmtvet.gov.af

کډ ISBN: 9789936300996

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

ketabton.com - The Digital Library

ملي سرود

دا وطـــن افغانســـتان دی دا عـــزت د هر افـــغان دی

کـــور د سولې کـــور د تورې هر بچـــی یې قـــهرمان دی

دا وطـــن د ټولو کـــور دی د بلوڅـــو د ازبکـــو

د پـــښتون او هـــزاره وو د ترکمنـــو د تاجکـــو

ور سره عـــرب، ګـــوجر دي پامیـــریان، نورستانیـــان

بر اهـــوي دي، قـــزلباش دي هم ایمـــاق، هم پـــشه یان

دا هیـــواد به تل ځلیـــږي لکـــه لمـــر پر شـــنه آسمان

په سیـــنه کې د آسیـــا به لکـــه زړه وي جـــاوبدان

نـــوم د حـــق مـــو دی رهـــبر وایو الله اکبـــر وایو الله اکبـــر

ketabton.com - The Digital Library

د پوهنې وزارت پېغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د يوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پياوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زيار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هيواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د يوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمينوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چی د ځمکې په عمران او د يوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ايجاباتو د تکميل لپاره خپل اغيزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځايه ده چې د يوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېريال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کيږي او نه هم منقطع کيږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت مسوولیت او مکلفيت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانينو ته په ژمنتيا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفيت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنيکي کادرونو روزنه او پراختيا يو اړين مقصد دی. همدا په تخنيکي او مسلکي زده کړو مزين تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سيستماتيک ډول د هيواد انکشاف محقق او ميسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنيز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخيســتی؛ نو لازمه ده چې زمونږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي بايد په علمي معيارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زمونږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړيتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفيت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربيت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه يواځې پخپل ذات کې يوه اساسي وجيبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زمونږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه يې وژغوري او د نورو له سياسي او اقتصادي احتياج څخه يې آزاد کړي.

زمونږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربيون بايد په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، يواځې او يواځې د دوی په پياوړو متو، ويښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنيکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو ليکوالانو، مولفينو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقيق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهيــر کــې د ټولو کورنيو او بهرنيو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پيــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هيله کوم چې د دې نصــاب په کتور تدريس او فعاله تدريب سره دې د زړه په ټول خلوص، صميمي هڅو او وجداني پيکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او ويارمن افغانستان په هيله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

ketabton.com - The Digital Library

لړليک

څپرکی	لړليک	پاڼې
لومړی	له‌بېلابېلوسرچينو څخه د مالیې تعريفونه	**۱**
دوهم	مالیه او دهغې ډولونه	**۹**
دريم	د مالیو تصنيف	**۱۵**
څلورم	د صنايعو وده	**۲۳**
پنځم	مالياتو ته په پام سره د صنايعو تصنيف	**۲۹**
شپږم	په افغانستان کې د مالياتو تاريخچې	**۳۵**
	عمومي معلومات	**۳۹**
	سرچيني او اخځليکونه	**۴۳**

ketabton.com - The Digital Library

سریزه

دیوولسمې پیړۍ له اواخرو څخه را وروسته د اقتصادي تعادل د ایجادولو په موخه دولتونه په اقتصادي بازارونوکې د فعالیتونو صحنې ته ور دانګي او دګډو سیاسي، اقتصادي او مالي وسایلو په مرسته چې یې په اختیارکې وو، هرځل به یې دخالت کاوه. ددې په ځای چې اقتصادي بازارونه پخپل حال پریږدي هغوی یې ترخپل کنترول لاندې راوستل، دهغوی اوضاع یې داوږدمهاله اولنډمهاله اقتصادي سیاستونو د طرحې او اجرا له لارې پخپل زړه تنظیم کړل۰ په همدې موخه هغوی په مستقله توګه پخپله سترې پانګونې اغلباً اضافي پانګونې یې تحمل کړلې اوپه هغې وسیلې د بازار او یا اقتصاد د رکود او تساویانه مواردو کې په کلي توګه سره د فعالیتونو رونق لره موجب کېدل ۰او په کوم ځای کې چې به یې د تورم نښې نښانې احساسولې د بازارونو او دمالي اوپولي سیاستونوله لارې اویا په بل ډول به یې دخالت کاوه اوله حد څخه دزیات رونق او داقتصاد له عدم تعادل څخه به مانع ګرځېدل په همدې ترتیب سربېره دغیرانتفاعي خدمتونوپه تأمین دولتونه ببلا ببل نور ډېر اقتصادي نقشونه په ننني اقتصاد کې ترسره کوي. سربېره په هغو نقشونو چې مو وویل، ننني دولتونه د ټولنیز عدالت تعین ته هم په ډېر اهمیت سره قایل دي او د دې کار لپاره اغلباً ځیني میکانیزمونه لکه د قیمتونو د ټاکنې او د توزیع میکانیزم او نور ټول درآمدات۰ او په اړوند بازارکې دقیمتونوکنترول یوڅه تغیرات منځ ته راوړي او د لزوم په صورت کې پخپله داقتصادي او اجتماعي بودجې له لارې د ډېر زیات لګښت متحمل کیږي چې د پورتنیو ویناوو پربنسټ د درآمداتو او لګښتونو درلودونکي دولتونه دعمومي اوعمراني بودیجو په چارچوب کې دي. دغه مطالب معمولاً په عمومي مالیه اومالي اقتصاد کې په تفصیل سره ترڅېړنې لاندې نیول کیږي، چې په هغه سره د سریزې ترعنوان لاندې دموضوع د پیل لپاره موخپل بحث پیل کړ. له بل اړخه ځرنګه چې مالیه د دولت یو بنسټیز رکن ګڼل کیږي، نو ځکه خو اړین ګڼل کیږي، چې داقتصادي فقر انګېزې او علل چې زمونږ خلک ورسره لاس اوګریوان دي وڅېړل شي، ترڅو د مالیې اغېزې په ملي اقتصاد باندې دحکومت د لګښتونو عاید وڅېړل شي۰ ننني مالیې نه یواځې داچې د دولتي ګټو د زیاتېدنې وسیله ده، بلکه ډېره پیاوړې مالیه د ټولنیز عدالت تأمین دی اوپه خصوصي سکتور باندې ځانګړې اغېزې لري او ننني مالیات حکومت دغني او فقیرې طبقې ترمنځ د تصنیف دخلاصې په حیث اوهمدا راز د اقتصادي کړنو هڅونه یې بولي۰

بناءً دمنابعو په درکولوسره مالیات اود د ولت درآمدات له مهمو عواملو څخه ګڼل کیږي۰له دې څخه وروسته دولتونه باید د دولت دعاید اتواومالیاتوپه ترلاسه کولوکې توجه وکړیس اودمالیې مشمولین باید وهڅوي ترڅود خپل وطن په دې پورکې دټولنې دملّي اقتصا د په لوړولوکې مکلفیت ترسره کړي. ضمناً د درسي کتاب محتوی مرتب اومالیاتي روحیه چې دټولنې داقتصادي پیوندونو بنسټ ده په نوې نسل کې ځای شوې چې د دولت دعایداتوله مدارکو څخه یوه اهمه برخه دمالیې حصول دی په مالیې ایښودونکوباندې چې دمالیې دورکړې واجد شرایط اشخاص دي۰په لومړي قدم کې د دې کتاب موخه دیو لړمستند معلوماتوراټولونه ده چې د پرمختللیوهیوادونوعلمي راټولونې په ببلا ببلوتجاربو سره راټولې شوې دي ځکه چې دمالیې دورکړې اصول پرعایداتوباندې دمالیاتوله دندوڅخه یومهمه دنده ده چې په ټولنه کې دلایحې اومقررې له مخې ورکړل کیږي اوخلګ باید درک کړي چې مالیې ورکړه دهیواد یومهم عاید تشکیلوي۰اوپه موند نه یې دولت کولای شي خپله بودجه تشکیل کړي ،اودهیواد په بیا جوړونه اوبیا نوې ونه کې هم غږې وي ځکه خودمالیاتي روحیې په موندنې سره ملت د خپلې حصې مسولیت اداکړی،او هرڅومره زړپه راتلونکې کې دملت اودولت ترمنځ اړیکې ټینګې شي ،اودټولنیزوتفاوتونوله لحاظه دټولنې بې ثباتې کمښت وموميي.

په احترام

کریم الله مطلوب

ketabton.com - The Digital Library

د کتاب ټولیزه موخه

د مالیې او مالیاتي سیستم په اړوند د اقتصاد پوهانو د نظریاتو او تعریفاتو درک او په دې اړه د نورو لازمو موضوعاتو په اړه د معلوماتو ترلاسه کول.

ketabton.com - The Digital Library

لومړی څپرکی

له‌بېلابېلوسرچینو څخه د مالیې تعریفونه

ټولېزه موخه:

د مالیې په اړه او په مالیاتي سیستم کې د اقتصاد پوهانو د ټولو تعریفونو او نظرونو درک.

د زده کړې موخې: محصلین د دې څپرکي په پای کې لاندې معلومات ترلاسه کوي.

- مالیه د اقتصادي او ټولنیز علم یوه تاریخي او لرغونې برخه.
- د مالیې د ورکړې مختلفې بڼې.
- د مالیې علم په ننني بشري ټولنه کې.
- د مالیې را ټولوني بېلابېلې بڼې.

د اقتصاد پوهانو له نظره دمالیې تعریفونه: دیوې اجباري ورکړې له یوه ډول څخه عبارت ده ، چې د یوه ټاکلي خدمت په موخه وي. یا په بل عبارت له یوې اندازې پیسو څخه عبارت دي، چې خلک او دولت یې د عامه خدمتونو د ترسره کولو او د خپلې ټولنې د پرمختګ لپاره ورکوي.

د مالیاتو ورکړه عبارت له هغې برخې څخه ده، چې دولت یې د خپلو ځانګړو خدمتونو د ترسره کولو په مقابل کې د ریښتینو ورکړو له شتمنۍ او لاسته راوړنو څخه او یا د شرکتونو له خصوصي افرادو او اشخاصو څخه په مستقیم او یا غیر مستقیم ډول غالباً د بازارونو له لارې د غیرمستقیمو مالیاتو په بڼه ترلاسه کوي. دغه ټکی باید په پام کې ونیسو چې په پرمختللو هیوادونو کې د مالیې ورکړه پولې اړخ لري. خو باید وویل شي چې یوازې په وروستیو لسیزو کې د مالیې اخیستنه دېیسو له اخیستنې سره عمومیت موندلی دی او له هغو څخه په مخکنیو کلونو کې دمالیې ورکړه په غیر پولې بڼه یې دود درلود؛ مثلاً: د فرانسې بزګرانو تر 1936 کال پورې به خپلې مالیې د تعمیراتو د جوړولو او ترمیمولو په ډول اداء کولې. اما نن ورځ څرنګه چې تخنیکي وسایل او مډرن اختراعات منځته راغلي او ډیری یې د انساني او بشري ځواک لخوا کارول کیږي نو له

ketabton.com - The Digital Library

همدې امله د مالیې رانیونه یوه پولې بنه ځانته غوره کوي.

مالیه یو لرغونی او اوږد تاریخ لري؛ مثلاً: مصریانو به د جګړې، تعمیراتو او د عامه اړتیاوو د رفع کولو او د دوی د لګښتونو مالیه به یې زیاتره په جنسي او خدماتي ډول ادا کوله. له میلاد څخه شپږ پیړۍ مخکې ځینې نښې نښانې شته چې مالیه په مختلفو ډولونو سره ښیي. په لرغوني یونان کې هم یو ډول مالیه موجوده لګښت ؤ، چې په مصر کې یې له مروجه مالیې سره ډیر توپیر درلود، ځکه چې په یونان کې د دریاب لګښت ډیر کم ؤ، چې زیاتره یې د ملا کانو یا قوانینو له لګښتونو څخه تادیه کیده او لرغونو رومیانو بیا له هغو هیوادونو څخه مالیه اخیسته، چې د دوی تر لاس لاندې وو.

په ایران کې د ساسانیانو په دوره کې یو څه مالیاتو شتون درلود. لنډه دا چې د مالیې د ادا کولو ډول له پیل څخه په دې ډول و.

دبشر له ټولنیزو جوړښتونو څخه موجود ؤ. اما د وخت په تیریدو سره د دولت د دندو په ټاکلو او د علم او تخنیک په پرمختګ سره د مالیې د ورکړې او اندازې ځانته بیلابیل ډولونه غوره کړي وو.

د دولت عایدات:

دولت د دندو په پرمخ بیولو او د عامه خدمتونو د ترسره کولو په خاطر له خپلو عایداتي سرچینو څخه پیسې لاسته را وړي، چې مونږ کولای شو هغه تر دوو ډلو بحثونو لاندې مطالعه کړو:

۱. **د دولت عادي عایداتي سرچینې:** عبارت له هغو سرچینو څخه دي، چې هر کال له هغو څخه حکومت سر شاره او بې شمیره عایدات تر لاسه کوي، چې نومورې سرچینې عبارت دي له املاکو، دولتي ځنګلونو، مهمو مواصلاتي لیکو، صنعتي مؤسسو، مالیه، محصول او داسې نور، چې له همدې جملې څخه تقریباً % 65 تر 70% پورې او په شتمنو هیوادونو کې تقریباً د دې عایداتو 90% مالیه جوړوي.

۲. **د دولت د فوق العاده عایداتو سرچینې:** دغه عایداتي سرچینې عبارت له هغو سرچینو څخه دي، چې د عادي سرچینو د پوره نشتوالي په صورت کې ورڅخه کار اخستیل کیږي؛ مثلاً: هرهغه وخت چې دولت ونه غواړي، یوه انکشافي پروژه دخلکو دکار برابرولو په موخه په لاس ونیسي او یا معادن استخراج کړي او یا د زلزلې په مهال وسوځي او یا هم هغه امراض چې د دولت عادي عایدات د هغو لګښت پوره نکړای شي، نو له همدغو سرچینو څخه استفاده کیږي ، او نومورې سرچینې د بانک نوټونو له استقرار او خپریدلو څخه عبارت دي. لکه څرنګه چې مخکې هم په دې هکله یوځه ویل شوي وو.

ketabton.com - The Digital Library

پولي امکانات د مالیې له لارې تر سره کیږي چې مونږ یې اوس په تشریح پیل کوو: مالیه عبارت له یوې اندازې پیسو څخه ده، چې دولت یې د خلکو له مالي قدرت او اقتصادي توان سره سم ترلاسه کوي او په بدل کې یې خلک له دولت څخه دیوه ټاکلي خدمت د ترسره کولو تقاضا لري.

د مالیې په هکله او دهغې د ادا کولو په هکله مختلفو پوهانو بیلابیل نظرونه درلودل چې په بیلا بیلو ډولونو یې وړاندي کړي دي.

دساري په توګه ځینو له هغو څخه ویلي دي، چې دولت ته د مالیې ورکړه د بیمې مؤسسې نه د ګډون د حق ورکولو په شان ده، لکه څرنګه چې د بیمې یوه مؤسسه د خلکو صحت، مال، شتمنۍ د یوې ټاکلې حق الأُجري په مقابل کې پر غاړه اخلي، نو دولت هم د عامه خدمتونو د ترسره کولو په وړاندې له خلکو څخه مالیه اخلي او بیرته هغه پیسې د خلکو د ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي چارو د ښه والي په منظور په لګښت رسوي.

د مالیې اخیستنې بنسټونه

د دې لپاره چې د مالیې اخیستنې له بنسټونو څخه باخبر شو، نو لاندې مسایل په نظر کې نیسو:

۱. **ټولنیز عدالت د مالیې را نیونې په چاروکې:**
د یوه مضمون د مساوات او عدالت په نظر کې نیولو سره له اقتصادي لحاظه په څو ګروپونو تقسیمیږي او د هغوی د مالي توان او له عایداتي سرچینو سره سم مالیه اخستل کیږي. د مالیې اخستنې په چارو کې ټولنیز عدالت هغه مهال رامنځته کیدای شي، چې له مالداره یا سرمایه دارو خلکو چې هغوی د دولت له ټولنیزو خدمتونو څخه ډیره ګټه اخلی ډیره مالیه واخستل شي، البته د کمزوره او ضعیفو خلکو په پرتله.

۲. **داقتصادي پوهانو نظریات:** ځینې اقتصاد پوهان په دې باور دي، چې بهترینه مالیه هغه مالیه ده، چې په اسانۍ سره را ټوله او بیا په معقول ځای کې ولګول شي.

۳. د اقتصاد ځینې پوهان بیا دا نظر لري، چې دمالیې راټولونې په مهال باید د خلکو قناعت ترلاسه شي او بیا نوموړې مالیه د خلکو د ژوندانه دسطحې لوړولو په موخه ولګول شي.

ځینې بیا په دې باور دي هغه خلک چې له ټولنیزو خدمتونو څخه ډیره ګټه اخلي نو مالیه هم باید ډیره ورکړي؛ مثلاً: ډریوران یا چلونکي چې له پاخه یا قیر سړک څخه ډیره ګټه اخلي، که په غور او دقت سره پام وکړو، دغه ځواب قناعت وړ ځواب ندی په ځینو هیوادونو کې مالیه د دولت د خدمت په پرتله له اشخاصو څخه اخستل کیږي؛ مثلاً: د اطفائیې او امنیت له خدمتونو څخه چې دولت یې منځ ته راوړي.

دمنازلو او مغازو له څښتنانو څخه ډیره مالیه اخستل کیږي

د عمومي مالیې موضوع

په نوي اقتصاد کې دولت یو ستر او له اهمیته ډک رول په غاړه لري. افراد اوټولنه دخپلې

ketabton.com - The Digital Library

ازادۍ دساتنې او د امنیت د تأمین او ټولنیز عدالت په خاطر له عمومي خدمتونو ، د لازمه قوانینو جوړول او همدا راز مطلوب شرایط د اقتصادي فعالیت لپاره ، تأمین او ټولنیزه هوساینه او همدارنګه نورې ډیرې چارې په دولت باندې ټرلې دي. انساني اړتیاوې او غوښتنې نا محدوده دي، اما موجوده سرچینې محدودې او نه رسیدونکې دي.

دولت باید کوښښ وکړي ترڅو په رسمي او ښې استفادې سره له موجودو سرچینو څخه ټولنیزې غوښتنې په معقولو او ممکنو اهدافو کې پرځای کړي. د دولتي سازمانونو کرنې، د عمومي خدمت ګذارانو کفایت او کارداني د ټولنیزو او فردي اړتیاوو د تأمین لپاره ښایې د ټولنیزو سرچینو دسم تشخیص موجب وګرځي او برعکس د دولت د دستګاه بې کفایتي ښایي د منابعو په ځنځه تلو او د افرادو په نه رسیدو منجر شي.

د دغو ستونزمنو دندو ترسره کول چې د دولت په ذمه باندې دي، د درنو مخارجو د تحمل مستلزم دي، چې د هغوی د تأمین لپاره دولت باید ناچاره کافي عاید او منابع په اختیارکي ولري. په عاید پورې د اړوندو مسایلو بررسي، د دولت لګښتونه او له هر یوه څخه ترلاسه شوې پایلې د عمومي مالیې موضوع ده.

د دولت عایدات

د دولت څلور کره سرچینې در آمد په واک کې لري، چې په لاندې ډول دي.

۱. مالیې
۲. پورونه
۳. پولي وسایل
۴. د غیر مالیاتي عایدو دخدمتونو بې ځایوالی.

مالیې

یعنې هغه سرچینې چې دولت یې د حقیقي او حقوقي اشخاصو له عایدو او شتمنیو څخه د مالي تأمین لپاره دخپلو وظایفو د ترسره کولو په بدل کې په ځان مني.

که هر څو د مالیاتو موندنه د مؤسسو د تاسیس او د دولتي خدمتونو د راټولو په خاطر وي. اما د اصولي سرچینو او د هغې ګټې ترمنځ، چې رسوونکي یې د دولت له خدمتونو څخه کوي، لزومًا برابري شتون نلري، بلکې ځرنګه چې یې مخکې هم یادونه وشوه، مالیې د دولتونو په وسیله ترلاسه کیږي او د هغې ترلاسه کول اوږده سابقه لري. د هغوی ډولونه او ډلبندي د متمادي پیړیو په اوږدوکي ډیر بدلونونه پیداکړي دي. امّا نویو مفاهیمو او مالیاتي ډلبندۍ ته په پرمختللو هیوادونو کې په پام سره هغوی په پینځو برخو تقسیمیږي:

هغه مالیې چې په عاید پورې اړه پیدا کوي:

الف ــ دحقیقي اشخاصو په عاید باندې مالیات.

ketabton.com - The Digital Library

ب ــ د حقوقي اشخاصو او شرکتونو په عايد باندې مالیات.
ج ــ د بیمې حق.

هغه مالیې چې په مصرفي لګښتونو پورې اړوندیږي
الف ــ پر لګښت باندې مالیه پر عايد باندې د مالیې په شان ترلاسه کیږي. خو د لګښت په نسبت اشخاص دي.
ب ــ پر پلو باندې د مالیاتو ګمرکي حقوق او هغه سوچه مالیې چې د کالو پر واردونکو او پلورونکو باندې تحمیلیږي. مګر د دغې فرضیې پر بنسټ چې لږونکی(مصرفونکی) یې د پیل په پراو کې وزغمي پر لږونکی (مصرفونکي) د مالیې په عنوان تلقي کیږي.

هغه مالیې چې په مالکیت یا د شتمنۍ په لیږد پورې اړه لري:
الف ــ د افرادو د سوچه شتمنۍ پر ارزښت باندې مالیې
ب ــ د افرادو د نا خالصه شتمنۍ په ارزښت باندې مالیې
ج ــ پر اراضي ارزښت باندې مالیې
د ــ د پانګې پر ارزښت باندې مالیې
هـ ــ د ارث له لارې د شتمنۍ پر ارزښت باندې مالیې
هغه مالیې چې په سوداګریزو کړونو پورې اړه لري

هغه مالیې چې پر صادراتو وضع کیږي: په تیر وخت کې مالیې په دوو کره مستقیمو اوغیر مستقیمو برخو باندې تقسمیدې. په دې طبقه بندۍ کې له مستقیمو مالیو څخه منظور هغه مالیې دي چې اداکوونکي وګړي به هغه زغملې او اصولاً به یې نه شوی کولای تر څو هغه بل چاته ولیږدوي.

دشتمنۍ پر عايد باندې مالیه یوازې او یوازې دمستقیمو مالیو جز ګڼل کیده. په غیر مستقیمو مالیو کې طرز داسې و، چې دمالیو اداکوونکي به هغو نورو کسانو ته لیږدول او خپله دوی به یوازې دمالیو د ورکړې وسیله وه. دګمرکي حقوقو دپلور مالیې او په همدې ډول نور داسې له همدې ډول ځانګو څخه ؤ چې په عملي توګه دغه ډول طبقه بندي شایې دقیقه او ګټوره ونه اوسي. ځکه چې پر مالیاتو باندې نهایې توضیع تل روښانه نه وي؛ مثلاً: د مالیو یوه برخه د شرکتونو په عاید باندې ممکن د شرکت له څښتنانو څخه نورو ته انتقال شي او یا پر حقوقو او د لاس په مزدورۍ باندې مالیې چې د مستقیمو مالیو یوه برخه ده، چې د کار فرمایانو یا حسابداریو په وسیله دولت ته ورکول کیږي، لکه څرنګه چې تادیه کوونکي نهایې کارمندان او کار ګران دي.

دټولنې مالیاتي روحیه
څرنګه چې یادونه وشوه مالیاتي عاید د دولت د عاید د منابعو له هغو مهمو عایداتو څخه

ketabton.com - The Digital Library

ګډل کیږي، چې افراد او مؤسسې یې د دولت هغو درنو مسؤلیتونو ته په پام سره د خپلې شتمنۍ او عاید یوه برخه د دولت دمالي وظایفو د تامین لپاره ورکوي. دیوې ټولنې د افرادو دهمکارۍ میزان د دولت له دستګاه سره او دهغوی تمایل مالیاتو په داوطلبانه ورکړې د سره له یوه لوري دټولنیزې ودې درجه او له بل لوري د دولت دستګاه په نسبت د هغوی دخوښ بینۍ او د باور په میزان پورې تړاو لري، دیوې ټولنې په غړو کې د باور او اعتماد ایجاد او مساعده روحیه د څو شرایطو د شتون مستلزم ده، چې د هغوی د ټولو په رأس کې د موندونکو مالیو برابروالی او د مالي ادارو د دستګاوو د مکلفیتونو انجام او د دولتي لګښتونو سموالی دی.

خلک باید دا باور پیدا کړي چې د مالیو وضع او حصول یو داسې ترتیب دی، چې هر څوک خپله عادلانه برخه اداکوي او که چیرې دغه احساس په افرادو کې عمومیت پیدا کړي چې ځینې د هغوی د ډیرې شتمنۍ او عاید سره سره نسبتاً لږې مالیې اداکړي او یا پرته له کوم موجب څخه له لوړو معافیتونو څخه برخورداره شي. د ټولنې د مالیې ورکړې روحیه تضعیفیږي. د افرادو دمالیې ورکړې ځانګړنې، که په شتمنو او یا فقیرو هیوادونو کې وي، دهغوی ځانګړنې په دې زمینه کې متفاوتې دې.

دساري په توګه ممکن، چې ایراني، ایټالیوي یا فرانسوي شریف تجاران او یا صنعت کاران د خپلې مالیاتي اظهار نامې په تنظیم کې د امانت اوصداقت رعایت وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

دلومړي څپرکي لنډيز

د مالیې مضمون څرنګه، چې یوه مهمه اقتصادي او حیاتي پدیده ده، نو په همدې بنا په دې څپرکي کې عمدتاً د اقتصاد پوهانو عکسل العملونه او نظرونه انعکاس شوي، ترڅو ګران محصلین د مالیې له پوهې سره په بشپړه توګه اشنایي او په همدې اړه د علماوو له نظرونو سره هم اشنایې پیدا کړي. نوځکه خو د اقتصاد د علم تاریخي او علمي بنسټ باالخصوص مالي څانګه په تیرو دورو کې د راټولونې په طرز او ډول سره او دمالیې ډولونه په هر اړخیز ډول تربحث لاندې نیسي.

مالیه دبشري ټولنې له پیله تر ننه پورې په بېلابېلو ډولونو سره شتون لري او د دولت له عایداتو څخه یو مهم عاید جوړوي. نو ځکه خو په دې فصل کې پاملرنه شوې، ترڅو په تیرو دورو او ننني بشري ټولنه کې دمضمون ماهیت او دمالیې د علم له مؤثریت څخه درک ترلاسه کړي. همدا راز په اوسني بحث کې نور مهم موضوعات لکه عایدات او د هغو مالیو ډولونه چې په سوداګریزو فعالیتونو پورې ارتباط نیسي. دمالیې رانیونې بنسټونه دمالیې په سیستم کې تولنیز عدالت. دمالیې عمومي موضوعات او مالي روحیه چې په مالیاتي سیستم کې یو مهمترین فکټ ګڼل کیږي.

په دې څپرکي کې د نورو موضوعاتو په څنګ کې ځای په ځای شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

د لومړي څپرکي پوښتنې:

۱. مالیه څرنګه علم دی؟
۲. د مالیې په اړه د اقتصاد پوهانو نظریات مختصراً تعریف کړئ؟
۳. د دولت د عایداتو په اړه څه پوهیږئ تشریح یې کړئ؟
۴. د مالیې پوهه له څه شي څخه بحث کوي؟
۵. د مالیې راټولونې پرمخ تللی ډول تعریف کړئ؟
۶. تاسو چې کوم فصل زده کړ له هغه څخه موخه کوم موضوعات دي، نومونه یې واخلئ؟
۷. په 1936 کلونو کې څه ډول مالیه اخیستل کیده؟

ketabton.com - The Digital Library

دويم څپرکی

مالیه او دهغې ډولونه

ټولیزه موخه

پرعایداتو باندې مالیې او د مالیو ځانګړې ډولونه د دې فصل موضوع ده.

د زده کړې موخې: محصلان ددې څپرکي په پای کې لاندې موضوع ګانې توضیح کولای شي.

- د اقتصادي پوهانو نظریات د مالیاتو په اړه.
- د دولت عایدات او عایداتي سرچینې.
- په تجارتي فعالیتونو کې د مالیې رول.
- د مالیې رول د ټولنې په سیاست او اقتصادکې.

مستقیم مالیات

مستقیمې مالیې هغو مالیاتوته ویل کیږي، چې پرته له واسطې او له هغه فهرست سره سم چې د جمع جز جدول نومیږي، موندل کیږي.

په یاد شوي فهرست کې له اشخاصو څخه د هر یوه د نامه په مقابل کې هغه مبلغ، چې د یوه شخص په واسطه مستقیماً باید دولت ته ورکړل شوي وای، معین او مشخص شوي او له شتمنو اشخاصو څخه اخستل شوي، نو ځکه خو شتمن اشخاص له تحصیل دارانو څخه د مالیې سره مستقیماً مخامخ شوي او خپله مالیه ادا کوي او په مقابل کې داسې سند چې د ده د مالیې په ورکولو دلالت کوي، ترلاسه کوي. سر بیره پردې مستقیمې مالیې همیشه له هغو عوایدو څخه چې په منظمه توګه سره په معینو زمانونو کې د افرادو عاید ګرځي وضع کیږي او دهغوی وړاندوینه اسانه او امکان نه منونکې ده.

غیر مستقیمې مالیې

غیر مستقیمې مالیې له هغه ډول مالیې څخه عبارت دي، چې د اجناسو په قیمت او په

ketabton.com - The Digital Library

اقتصادي کالیو وراضافه شوې وي او مستهلکین یې د اخستنې پر مهال دولت ته ورکوي. د مستقیمو مالیو په اخیستنه کې د دولت موخه دا ده، چې د خلکو له اوږو څخه د غیر مستقیمو مالیو بار کم کړي. په تیرو دورو کې غیر مستقیمې مالیې له مستقیمو مالیو څخه مهمې وې، ځکه چې غیرمستقیمې مالیې د تجارتي مالونو له پلور څخه اخستل کیږي. د غیر مستقیمو مالیو ورکول په غیر محسوس ډول سره ترسره کیږي، یانې د جنس پلورنې پر مهال مالیې پرهغه اضافه کیږي او له اخستونکي څخه اخستل کیږي. غیر مستقیمې مالیې په هیڅ وجه له دفتر سره دجمع برخه نه ده په هغو شیانو پورې تعلق نیسي، چې د هغه حقیقي څښتن د مالیو د حصول پر مهال مشخص او معلوم نه وي.

دمحصولاتو مالیې

مالیې د عایداتو محصول دی او هغه اشخاص چې دغه عایدات ورکوي، مالیه ورکوونکي نومول کیږي. دغه عواید د دولت او یا هم د ښاروالی مربوط دي. وجه د یاد شوې مالیاتي په خاصیت کې تغیر نه پیدا کوي.

په دواړو صورتونو کې یې خپل اساسیتوب او قانوني والی د هیواد په قوانینو کې حایز وي.

په بین المللي رسنیو کې دمالیاتو او محصولاتو په اړه ډیر تعریفونه یاد شوي دي.

اما د کتاب لیکونکي په عقیده، د هغو اسانه او ساده لارې په لاندې ډول دي.

مالیه یو ډول ورکړه او عایدات دي چې یوازې د یوه هیواد د منابعو اساسي عواید دي. دعمومي لګښتونو د تر سره کولو لپاره حکومت هغو ته اړتیا لري، دغه حصه د آبې او للمي ځمکو په مالیو پورې اړه لري او همدا راز په مال، څارویو او نورو اضافې اسبابو پورې اړوندیږي. محصول یو ډول عایدات دي، چې د هیواد له بنسټیزو منابعو څخه ګټل کیږي او هیواد د عمومي لګښتونو د اکمال لپاره ضرورت لري.

اما په عین وخت د یوه ډول خدمت په توګه محسوسیږي، چې هیواد یې د محصول ورکوونکي لپاره اجرا کوي. په دې برخه کې د پُستې، تیلګراف محصول، د معابرو محصول او دځینو اسنادو محصول لکه قباله، حجت وکالت او داسې نور چې وثیقه نومیږي. د ورکړل شوي محصول او مالیې په اړه بیلګې د پورتنیو دوو جملو لپاره بس دي.

که چیرې د مال او څارویو عایدات په مثال کې را واخلو ډیر زر کیداي شي، درک شي. چې دغه عاید یوازې د هیواد د اړتیاوو د رفع کولو لپاره او د مجموعي لازمه لګښتونو د تکمیل په موخه چې په پورته کې د عمومي لګښتونو په نامه نومول شوي دي او په نقدي ډول اخستل کیږي، دغه په مالیې پورې اړوندیږي. که چیرې نور عایدات په مثال کې راوړو، لکه د معابرو عایدات، وبه وینو چې د پیسو ورکړه په داسې مهال کیږي، چې هیواد یې په مقابل کې زمونږ لپاره د هغه سړک ساتنه او حفاظت وکړي، چې مونږ وربانديې تیریږو او راتیریږو. همدا راز د پُستې په محصول کې

ketabton.com - The Digital Library

یانې د پُستې محصول هغه وخت مونږ ورکوو چې هیواد زمونږ د لیکونو د لیږلو هغه خپل مقصود او مرجع ته خدمت ترسره کوي. همدغه ځای دی چې دغه برخه په محصول پورې اړوندیږي.
لنډه دا کوم تشریحات چې پورته ذکر شول په داسې ډول واضح کیږي. یانې مالیه په کلي ډول سره یو ډول ملکفیت دی، که چیرې مکتوب ونه رسیږي، نو د پستې محصول به نه ورکوي او که څوک له جادې څخه تیر نه شي، نو هیڅ څوک به له تاسو څخه د تېریدو محصول نه اخلي. امّا د مالیې او محصول تر منځ اصلي توپیر تر هغې قاعدې پورې منحصر دی، چې پورته یې تشریح وشوه. یانې د حق الزحمې محصول هغه ځانګړنه ده چې حکومت یې په خپله موقع له ستاسو څخه غواړي. په هغه صورت کې چې باالمقابل مالیه د هیڅ کوم یوه ځانګړي خدمت درلودونکې نه وي، د عمومي لګښتونو د اړتیاوو د تکمیل لپاره تأسیس شوي وي.
نور هغه امتیازات، چې د عوایدو په باب شتون لري په لاندې ډول دي.

۱. غیر مستقیم عایدات
۲. مستقیم عایدات

۱. غیر مستقیم عایدات

هغه عایدات دي، چې رأساً په مالیه ورکوونکو تعمیل شوي او له خپلو ورکړو څخه خلاصون نشي موندلی. دبیلګې په توګه د ځمکې ، مال ، څارویو ، مالی لوازم او هغه اضافي اثاثیه چې د مستقیمو عایداتو او محصولاتو له جملې څخه دي.

غیر مستقیم عایدات لکه د معابرو، پوستې او داسې نورو شیانو عواید دي او مستقیماً په اشخاصو باندې نه وضع کیږي او له لومړني مالیه ورکوونکي څخه نورو اشخاصوته انتقالیږي؛ مثلاً: د ګمرکي عایداتو په صورت کې چې ګمرکي حقوق له واردونکو تجارانو څخه اخستل کیږي او د یادو شویو ګمرکي حقوقو له نتیجې څخه اصلاً د تجارانو د مال قیمت اضافه کیږي او همغه وخت ګواکي پیرودونکي ګمرکي حقوق اداکوي، نو ځکه خو ګمرکي تعرفه له وارد کوونکي تجار څخه پیرودونکي ته انتقال مومي. د مستقیمو او غیر مستقیمو عایداتو تر منځ یوبل توپیر دا دی، چې اولیه په ټاکلیو وختونو او ثانویه د خدمت د اجرا پر مهال د حکومت له لوري اخستل کیږي. دغه مسئله کیدای شي تائید کړو، چې مالیه ډیر مستقیم عایدات او غیر مستقیم محصولات وي. امّا دغه تائید څرنګه چې یې پورته یادونه وشوه، یو قطعي صورت خپل ځان ته نشي اتخاذ کولای.

نوځکه خو یوازې همدغه بیلګه چې ګمرکي حقوق یوه مالیه او په عین وخت غیر مستقیم عایدات دي، د مطلب په ذهن کې د ځای په ځای کولو لپاره بس ده. مختلف ارقام نشي کولای عایدات ډیر تشریح کړي. یوازې همدغه مطلب ته تشریح ورکول کیږي، چې مالیه لرغوني اصول دي، چې په غیر متمدنو هیوادونو او د ترقي له شاهراه ګانو څخه لیرې یانې د ترقي په اصولو او د پرمختګ په بنسټونو او هم د تمدّن له توسعې او پراختیا سره موافق نه وو، هم موجود ؤ، دغه

ketabton.com - The Digital Library

مطلب علاوه کیږي. دعایداتو اصل تقریباً په ټولو ممالکو کې سره ورته دي، اما یوازې دهغوی تحصیلي اصول د یوه هیواد د بل هیواد په پرتله سره توپیر لري او دغه پورته یاد شوي توپیرو د عایداتو مربوط او له هیوادونو څخه د هر یوه حیات او معهذا د هر وخت لپاره د اصلاح امکان لري او دغه اصلاحات د دې باعث کیږي ترڅو په یوه دولت کې د هغه اداري جوړښت د ترقي او پرمختګ په لور بوځي، چې د مالیاتو د دوایرو تشکیلات ښایې په لومړي صف کې وي.

د مستقیمو مالیو ګټې

د دولت له لوري د عایداتي لارو پیدا کول، له محدودو اشخاصو سره د پانګې قوه له منځه وړل، له پولي نورم سره مبارزه او د دولت ګټور کیدل له مشروعو عایداتي لارو څخه.

دمالیو د مبنا ټاکل او د مناسب نرخ اعمال

له مالیو څخه په هره یوه مالیه کې باید لومړی د هغه مبنا وټاکل شي او بیا یو مناسب نرخ اعمال کړي، د مالیو له مبنا څخه منظور هغه څیز دی، چې د مالیو شمول ګرځي، د مالیو مبنا ممکن د مربوطه اشیاوو د مؤسسو او شرکتونو د اشخاصو عاید، د ټول پلورنې د حجم معامله، د میراث د شتمنۍ ارزښت او په دې ډول نور. دې مبنا لره ممکن د تصدي له مناسب نرخ سره د مالیاتو شمول قرار ورکړي او څو په سلو کې په مناسب نرخ سره او یا له هر فزیکي واحد څخه یو معین مبلغ، حجم، وزن ، تعداد او داسې نور موندل کیږي.

مثلاً که چیرې د مالیو نرخ په سلو کې لس وي، هغه شخص چې سل زره افغانۍ عاید لري په داسې حال کې چې د بل عاید یو میلیون افغانیو ته رسیږي او یو لک افغانۍ مالیه ورکوي. په تصاعدي نرخ کې د عاید د میزان لوړ تلل یا د مالیو د مبنا په ارزښت کې لوړ نرخ په کار وړل کیږي. معمولاً په ټیټو طبقاتو کې د مالیاتو د نرخ عاید ضعیف او په لوړو طبقاتو کې یو څه لوړ نرخونه نسبت مازاد ته، ما قبل اعمالیږي. په تصاعدي نرخونو سره مالیې د متناسبو مالیو د نرخ په پرتله عادلانه دي، ځکه چې د مالیاتو د مبنا د ډیروالي ډیره برخه د دولت عاید ګرځي، لکن تصاعدي نرخونه باید په ډیر دقت سره انتخاب شي. د دولت په مالیاتي عاید سره د ملی عاید په کموالي یا زیاتوالي سره نسبتاً ډیر زیاتوالی او یا کموالی پیدا کوي. په همدې ترتیب له اقتصادي تعادل سره مرسته کیږي. همدا راز تصاعدي نرخ نه باید په داسې ډول وي چې په خصوصي ځانګه کې د کړنو د مخنیوي موجب وګرځي.

د مالیو انتقال او د نهایې ادا کوونکي تضمین

د مالیو دلیږد مسئله او د نهایې ادا کوونکي تشخیص له مالیاتي مسایلو څخه یوه خورا پیچلې مسئله ګڼل کیږي، ځکه چې په اغلبو مواردو کې یې مالیې له یوه شخص څخه ترلاسه کیږي. د هغه واقعي ورکوونکی یو بل شخص دی، چې لومړنی اداکوونکی ممکن په بېلابېلو

ketabton.com - The Digital Library

ډولونو سره وکولای شي له مالیاتي بار څخه یوه برخه کوم بل چا ته ولیږدوي.

په پلور او مصرف باندې مالیې معمولاً له همدغه ډول ځانګړنو څخه برخمن دي، ځکه چې دمشمولو کالیو مصرف کوونکي هغه مالیې دي، چې د کالیو په اخستنې سره په تعین شوي قیمت سره تمامیږي یا د اړونده مالیو یوه برخه اداکوي. دغه انتقال ته وروستنۍ کړنې او انتقال ویل کیږي. دلیږد یو بل ډول دغه دی، چې تولید د کالیو تر توزیع کوونکو د مالیو مشمول د دې لپاره چې د مالیو د پار یوه برخه نورو اشخاصوته ولیږدوي کوښښ کوي ترڅو د تولید عوامل په کم قیمت سره ترلاسه کړي او لاسي کاریګر ته لږه حق الزحمه ورکړي.

له اضافاتو سره معمول هغه ته نه ورکوي. یا د اولیه مواد ارزانه وپیري او له همدې امله په همدې ترتیب په لومړي حالت کې لږونکی(مصرف ونکی) د مالیې بار په دویم حالت کې د تولید د عواملو عرضه کوونکیوته منتقلیږي. دمالیو ټول انتقال یا یې د عمده برخې انتقال، چې د اجناسو په نرخ پورې اړوندیږي؛ لکه: الکولي مشروبات او د خانیات لرونکي ته یو واضح امر دی لکن د اکثره مالیاتو د انتقال موضوع په قطعي توګه سره روښانه نه ده چې واقعاً کوم کسان د شرکتونو مالیې اداکوي. آیا د شرکتونو د منافعو له ځایه اجناس ورکول کیږي او که یې یوه برخه. د زیاتوالي له لارې قیمت وروستنۍ کړنو ته منتقلیږي، یایې یوه برخه مخ په لږ والي ده. مزد د تولید نور عوامل دي، چې مخکنیو فعالیتونوته انتقال مومي. ایا افراد د خپلو عاید او ټول مالیات شخصاً پخپله ادا کوي یایې یوه برخه په نورو کسانو باروي، د دغو سختو مسایلو د تحلیل لپاره نورې ډیرې پلټنې لازمي دي، ځکه چې د مالیاتو انتقال پرته له کومې توجه او د نهایې ادا کوونکي ټاکل په مختلفو مالیاتو کې ، د مالیاتي سیستم دعدالت ارزونه ، او د هغه د اغیز اندازه د ټولنې په اقتصاد کې ښایې ډیره نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

د دويم څپرکي د مطالبو لنډيز

سره له دې چې د تير درس په برخه کې په نړۍ کې د مالیې له لرغونتوب څخه په خپرو ابعادو سره یادونه شوې، امّا په دې مبحث کې د تیروخت او حال دمالیې شکلونه او ډولونه مطرح دي. باید دې ټکي ته پام وشي، چې مالیه د دولت دعایداتو یو اساسي جز جوړوي. په همدې خاطر هر څومره چې دمالیاتو مبنا د هغو په علمي معیارونو سره د بحث وړ وګرځي، په هماغه اندازه د ټولنې اقتصاد پر مختګ کوي. په همدې ډول د راټولونې بڼې ان مالیات په دې بحث کې په پام کې نیول شوي دي.

او له تجاربو څخه یو لړ مستند معلومات او د پرمخ تللیو هیوادونو علمي را ټولونې راټولې شوې، ترڅو چې د مالیې د ورکړې اصول چې له مهمو وظایفو څخه یوه وظیفه او ګرانو هیواد والوته د یوه ذهنیت ورکول دي او له بل لوري پرعایداتو باندې د ټولو مالیاتو په موضوعاتو کې ده چې په ټولنه کې د قانون اولایحې په رڼیت ورکول کیږي. دفصل په بحث کې یادونه وشوه چې مالیې څرنګه او په کومو شرایطو او په کومو معیارونو یې تکامل موندلی. د تکامل پروسه له کوم ځایه پیل او ننني مالیاتي سیستم په څو ډوله او په څوشکله دی. غوره به داوي، چې د کتاب دموضوعاتو له لوستلو څخه وروسته د استفادې توپیر اوموضوع ګاني ګرانو ویونکو ته پریږدو.

د دويم څپرکي پوښتنې

۱. دمالیې د ډولونو په هکله معلومات وړاندې کړئ؟
۲. د مستقیمې او غیر مستقیمې مالیې تر منځ څه توپیر دی؟
۳. په پرمخ تللو هیوادنو کې د مالیې سیستم څرنګه دی؟
۴. دمالیو د ورکړې قواعد څه چې مو ویلي دي تشریح یې کړئ؟
۵. مالیه د څه شي له مخې وضع کیږي تشریح یې کړئ؟

ketabton.com - The Digital Library

د مالیو تصنیف

ټولیزه موخه:

په مالیاتي سیستم کې د اجرأ وړتیا او اطمینان

د زده کړې موخې: محصلین باید د څپرکي په پای کې لاندې موضوعات تشریح کړي.

- د ورکړې د لګښت معقولوالی
- په مالیاتي سیستم کې د اجرا وړتیا
- مالیاتي خدمتونه
- په مالیاتي سیستم کې د دولت رول
- د مالیو مختلف ډولونه

عملي معیارونه د ټولنې د مالیاتي سیستم لپاره: د مالیاتي عدالت د رعایت لپاره او همدا راز د مالیاتي سیستم په اقتصاد کې د مالیاتو دمنفي اغیزو د مخنیوي په منظور باید د اداري ځانګړنو واحد صحیح وي. همدغه ځانګړنې عبارت دي د اطمینان له معقولوالي څخه او همدا راز د ورکړې له لګښت او د اجرا وړ مالیو له موندنې او عامه معقولیت څخه.

د مالیو اخستنې په سیستم کې اطمینان: د اقتصادي فعالیتونو د توفیق لپاره اطمینان دسیاسي ثبات یوه ځانګړې ځانګه او د مالیاتي سیستم مطمئن والی له لازمو او خورا مهمو شرایطو څخه ګڼل کیږي، ځکه چې په عادي شرایطو کې پانګه اچونه د خطراتو د منلو مستلزم ده. که چیرې پانګه اچونه په مالیاتي سیستم کې ترلاسه شي، ښایې د نظر وړ فعالیتونو څخه تشکیل شي او ښایې په ډیر خطر کې وي او پانګه اچونه په لږه اندازه سره ښایې تره سره شي. افراد هم باید له هغو مالیو څخه چې هغه د وړاند ویني وړ نه دي، چې د لاس مزد او دهغوی نور عایدات وضع کیږي،

ketabton.com - The Digital Library

مسئون به وي. مالياتي قانون بايد روښانه او مشخص وي او د تصميم اتخاذ بايد په لږو مواردو کې د ارزيابی او د ماليو د اصولو د مامورينو په اختيار کې ورکړل شي. که چيرې مالياتي قانون مبهم وي او مامورين پخپل زړه مشخصه پريکړه غوښتل وغواړي، نو يو څو موارد بايد وټاکي، چې نومورې **موارد دادي:** د مالياتو په چارو او د عامه اعتماد په جلبولوکي د برابرۍ او هم غړۍ رعايت، د مالياتو سيستم په نسبت ښايې نا ممکن وي.

په مالياتي سيستم کې د ترسره کولو وړتيا

يو ښه مالياتي سيستم هغه مالیې چې د هغو موندنه غير ممکنه وي، نه دفع کوي آن تر دې، چې ډيری يې د ماليو ورکوونکو په اتفاق سره د خپلو ماليو پورونه په داوطلبانه توګه سره اداکوي. بايد د مالیې د ورکړې امکان شتون ولري، که نه د مالياتو د وضع صورت دمالياتي قوانينو د تهيې په منزله بايد مالياتي پرنسيپونو ته او د پيش بينی شويو شرايطو د ترسره کولو وړتيا ته هر اړخيزه پاملرنه بايد وشي. په همدې هکله دقيق محاسبات بايد ترسره شي ، حتي په خاصو مواردوکي د اطمنان د اصولو لپاره دماليا‌تو د ترسره کولو د وړتيا لپاره د آزمېښت د ترسره کولو موضوع هم ښايې اړينه وي.

د لګښت معقولوالی او دماليو راکړه ورکړه

له هغه ځايه، چې د مالياتو د ورکړې لګښت له فردي لوري (تاديه) د موندنې لګښت د دولت له لوري ملي محصول ته څه شی نه ور اضافه کوي. د ټولنې ګټې نبايد د تحمل له لحاظ درانه لګښتونه په دې لاره کې تلف شي. دمختلفو مالياتو د راکړې ورکړې دلګښتونو د چارو په اړه بايد وويل شي، چې ډيری دماليا‌تو ورکړه دحقيقي اشخاصو پر عايد باندې خصوصي وو، نه د اداکوونکي لپاره حقوق او دلاس مزد او د اضافې لګښت دستګاه او يا د نا څيزه خرڅ درلودونکي ده، د نورو مالياتو په اړه همدا راز دحساب ساتنی مخارج او پخپل ټاکلي وخت ورکړه يا په قسطونو څرنګه چې په داوطلبانه توګه ترسره کيږي، وضعيت په همدې شان دی لکن د نظر د اختلاف په صورت کې چې دماليا‌تو د ورکوونکي او موندونکي ترمنځ به وي او يا ماليات بايد د مالياتي قدرت په اعمال سره اصول شي. مؤدي او همدا راز دولت به ډير لګښت ښايې تحمل کړي.

دشرکتونو دماليو ورکړه د ډير لګښت درلودونکې ده. ځکه چې اکثراً د قانوني دفاترو په ساتنه او د حسابدار په خدمت ګمارل او د داسې نورو قانوني تشريفاتو په ترسره کولو مؤظف دي. له همدغو مخارجو څخه يوه برخه د دوو موخو درلودونکې ده، يانې هم دماليا‌تو د امر لپاره او هم د ګډون کونکو د خبرداري لپاره. نو په همدې بنا د مالياتو د ورکړې دمخارجو په ټاکلو کې حقوقي اشخاص بايد د مالیې په ورکړه مستقيمو او غير مستقيمو مخارجو ته پاملرنه وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د مالياتو په ور کړه کې معقوليت

له ټولو څخه غوره داده چې مالياتي سيستم د ټولو دمنلو او تائيد وړ دی او د عامو په نظر د عدالت د رعايت له لحاظه بايد توافق ولري او هم د هغوی دمالي وس او توان په پرتله دروند او دنه تحمل څرګندونه ونکړي. مالیات له همدې خصيصې څخه برخورداره کيږي، چې په پورته يادو شويو شرايطو خصوصاً د مالياتو د عدالت له شرط څخه برخور داره وي.

مالياتي عدالت

د مالياتي سيستم عادلانه توب د يوه اقتصادي فن مسئله نه ، بلکې يوه انساني فلسفه ده، نو ځکه نشو کولای، د مالياتي عدالت يو خاص تعريف وکړو او هغه په يوه ټاکلي شرط محدود کړو. له دې سره سره د زمانې په تيريدو سره اصول د نظر د څښتنانو د پام وړ ګرځيدلي، چې په بنسټ يې کيدای شي يو مالياتي سيستم د عدالت د شرط له لحاظه تر ارزيابۍ لاندې ونيول شي. د اصولو دغه اعمال عبادت دی د خدمتونو له اصلي قيمت څخه او د ورکړې د توان اصل د خدمتونو د قيمت اصل مستلزم د دې دی، چې مالیې د اشخاصو د ګټې په نسبت په دولتي خدمتونو کې کوي. د هغوی په منځ کې توضيح کړای شي، خلک د کاليو بيه او هغه خدمتونه چې له خصوصي څانګړې څخه يې ترلاسه کوي ادا کوي ځکه چې نه بايده په دولتي څانګه کې هم په همدې ترتيب عمل وشی. که د مالياتو وضعيت د خدماتو په هغه اصلي قيمت استوار نه وي، له استفاده کوونکيو څخه يوه برخه د دولت له خدماتو څخه د دولتي مرستو د موندونکو په منزله ښايې، چې وي، ځکه چې له دولتي خدمتونو څخه ګټه کوي، او حال داچې له دوی څخه د نورو اشخاصو په وسيله تأمين شوي دي. د اجتماعي بيمو له مزايا وؤ څخه ګټه ځينې له پيسو او شاهراوو څخه د دولت تجارتي خدمات؛ لکه: د هغوی د ورکړې په مقابل کې له هغو څخه د ګټې حق دمالياتو د ورکړې ډول د خدماتو د قيمت اصل او بنسټ دی. ځکه تر څو چې دبيمو حق په بيا بيا ځلې ادانکړي يا د نقليه وسايطو درلودونکي له پله او يا شاهراه ګانو څخه د تيريدو ټاکلی حق ادا نکړي، يا د پوستې خدمتونه د هغه قيمت په خاطرتادیه نکړي نو بيا به له دغه ډول دولتي خدمتونو څخه د ګټې حق ونلري، خو لکن له دغه اصل څخه يوازې په هغو مواردو کې کار اخستلای شي، چې له دولتي خدمتونو څخه ګټه اخيستوونکي و اوسي

او د هر يوه برخه د تعين او اندازه ګيرۍ وړ وي ، يوازې په همدغه حالت کې دی، چې کيدای شي مالیات د مؤديانو د استفادې په نسبت توضيح کړي او له هر يوه څخه عادلانه برخه ترلاسه کړي. امّا څرنګه کيدای شي د دفاع لګښت ياد پرورښت زدکړې لره د هيواد د جمعيت تر منځ تقسيم کړای شي.

د هيواد عمومي مصارف

په ټولو متمدنو هيوادنو کې ځينې مصارف شتون لري، چې په عامه ګټو پورې اړه لري؛ لکه:

ketabton.com - The Digital Library

د بندونو، نهرونو لارې د شاهراوو تنوير او همدا شان د ځوانانو روزنه، ساختمانونه، د وزارتونو او نورو حکومتي دوايرو تعمير چې دملتونو ارتياوې څرګندوي. نوځکه خو هغه لازم مبلغونه چې د يادو شويو ارتيا وو دتکميل لپاره او همدا راز هغه معاشات چې د ادارو د مامورينو او آمرينو لپاره د اړونده چارو د اجراتو اړوندېږي. بهرني سياست ، عدليه د هيواد داخلي امنيت ، تجارت او فابريکې او دغسې د نورو ځايونو امنيت ساتي، مخابره چې په کې په مصرف رسيږي عامه مصارف نومول کيږي.

د مملکت عمومي واردات

هغه مبلغونه، چې د همدې ټولو لګښتونو د اجرا لپاره يې حکومت ترلاسه کوي عامه واردات نومېږي. عامه واردات په لاندې ډول دي.

۱. ماليات او محصولات
۲. د مملکت د موروثي املاکو عايدات
۳. د حکومت انحصارات.

د مملکت د موروثي املاکو عايدات

داهم د عمومي منابعو يوه بله جنبه يا اړخ دی، د غوره او ښې توزيع کولو لپاره په دغه ډول عايداتو بايد پوه شو، چې د مملکت موروثي املاک په څه مفهوم دي. د مملکت د موروثي املاکو تعريف په لاندې ډول دی، د مملکت د موروثي املاکاتو له کلمې څخه داسې نتيجه ترلاسه کيږي، چې ټول هغه شيان چې په مملکت او خالصې تجارتي شتمنۍ پورې اړونديږي، د مملکت موروثي املاک نومول کيږي. له پورتنۍ تشريح سره سم ټول ځنګلونه ، معدنيات زراعتي ځمکې او يا د زراعت وړ ځمکې او داسې نور مختلف امتعه په مملکت پورې اړونديږي او همدغه املاک په دوو برخو تقسميږي، منقوله اوغير منقوله املاک چې پلورل کيږي او پيرل کيږي او د تجارتي املاکو کلمه نومول کيږي، نظر په همدې مطلب بايد يادونه وشي چې غير منقول املاک په دوو لاندې حصو تقسميږي.

۱. طبيعي غير منقوله
۲. غير طبيعي غير منقوله

د طبيعي غير منقوله املاکو په اړه د هغوی تشريحات چندان د يادونې وړ نه دي، بلکې ښايي لازم وي او هغه لکه عمارت، اراضي او داسې نور دي، يانې د غير منقول والي خاصيت لره طبيعي رقم شته او د غير منقوله غير طبيعي املاکو په خصوص کې د يادونې وړ ده، چې دغه املاک طبيعتاً غير منقول نه وو، بلکې د انسانانو په واسطه يې د غير منقول صورت ځان ته غوره کړي دی. مثلاً ماشين د منقوله اموالو له جملې څخه ده خو که چيرې همدغه ماشين په يوه فابريکه

ketabton.com - The Digital Library

کې نصبیږي نو بیا همدغه ماشین د غیر منقولو والي خاصیت ځانته غوره کوي ، نوهمدغه خبره ده چې د غیر منقولو په جمله کې ګڼل کیږي. د هغو زراعتي آلاتو لپاره چې په ځمکه کې د ځمکې د حاصلاتو داستخراج لپاره نصب شي، پورتنۍ مسئله تائیدیږي. بالعکس نور داسې املاک هم شته، چې په یوه هیواد پورې اړه ولري، ولې تجارتي خاصیت نلري، متعلقه املاک عامه نومول کیږي مثلاً سړکونه ، دریابونه ، کوڅې ، بندونه او داسې نور. یوبل توپیر، چې د مملکت د موروثي املاکو او د عمومیه متعلقه املاکو تر منځ موجود دي. هغه دادی چې اشخاص د هیواد له موروثي املاکو څخه ګټه اخلي مؤظف دي، چې د مؤخذه منافعو یوه برخه په نقدي او یا جنسي ډول وي او د هغه د امتیاز متعلق وي، چې حکومت ته یې ورکړي. برعکس له عامه متعلقه املاکو څخه هرڅوک په وړیا توګه ګټه اخیستلی شي. مګر په ځینو حالاتو کې مجاز نه دی د هغه د محصول تر تادیې پورې د هغو عرادو لپاره، چې د هیواد له معابرو څخه تیریږي او را تیریږي.

د مالیې او محصول تر منځ توپیر

دمالیې او محصول ترمنځ توپیر په نظر کې کم او د محصولاتو دمالیاتو په عملیه کې عایدات دي او هغه اشخاص چې دغه عایدات ورکوي، مالیات ورکوونکي نومیږي. دغه عواید که دولتي دي یا ښاروالي، اما په هیڅ وجه د یادو شویو مالیاتو په خاصیت کې تغیر نه پیدا کوي.

په دواړو صورتوکې د دوی خپل اساسي والی او قانونیت د مملکت په قوانینو کې حایز وي. په بین المللي رسنیو کې د مالیاتو او محصولاتو کتاب ازاد کتاب دی نو دهمدې آزاد کتاب د لیکونکي په عقیده د هغو ډیر آسانه او ډیر ساده په لاندې ډول دی. مالیه یو ډول ورکړه او عایدات دي چې یوازې یو ډول مملکتي اساسي منابع ګڼل کیږي او حکومت د عامه لګښتونو د ترسره کولو لپاره هغو ته اړتیا لري، دهمدغې برخې تعلق د آبي یا للمې ځمکو ، مال ، او ځارویو ، ژرندو او همداسې نورو شیانو پورې دي. محصول یو ډول عایدات دي، چې د هیواد له اساسي منابعو څخه یوه منبع ګڼل کیږي. او هیواد دعمومیه لګښتونو د بشپړتیا لپاره اړتیا لري. اما په همدې مهال د یوه خدمت په اړه احساس کیږي، چې هیواد یې د محصول ورکونکي شخص لپاره تر سره کوي. په دې برخه کې د پستې ؛ تیلګراف ، ټیلفون او معابرو محصول او همدا راز د ځینو اسنادو محصول؛ لکه: قباله ؛ حجت ، وکالت او داسې نور، چې وثیقه نومول کیږي. هغه بیلګه چې دمالیې او محصول په اړه ورکړل شو داسې ګمان کیږي، چې د پورته دوو یادو شویو جملو د مانا لپاره کافي ده.

د قیمتي اسنادو (وثیقه) محصول

قباله: د مالیې له نقطې نظره هیواد د عامه لګښتونو د اکمال لپاره اما په همدغه وخت د یوه خدمت احساس کیږي. چې هیواد یې د محصول ورکوونکي شخص لپاره تر سره کوي. په دې برخه کې د پستې، تیلګراف او معابره محصول او د ځینې نورو اسنادو محصول؛ لکه: قباله، حجت

ketabton.com - The Digital Library

وکالت او داسې نور چې وثیقه نومول کیږي.

هدف: هر هغه وخت، چې پورتنی امتیازي نورم نه تطبیقیده، نو مالیه به له 2,300,000افغانیو څخه 000, 325 افغانیو ته رسیده. په سلو کې 2، 29 سهامي او محدود المسؤلیت شرکتونه له پورتنۍ طریقې څخه استفاده نه کوي. دمالیاتي قانون د 29 مادې له مندرجه احکامو څخه په استفادې سره دسهامي او محدود المسؤلیت شرکتونو لپاره کوم مالیاتي منفعت په لاس نه راوړي،

ځکه د دغو شرکتونو مالیه ثابته او د نورم په اساس 20 شل فیصده وضع کیږي ، نو ځکه خو د ګټې دهغه اوسطه ټاکنه د مالیې نورم ته تغیر نه ور کوي. په سلوکې 29، 3 تر لاسه شوي ګټه له هغو شتمنیو څخه چې له 18 میاشتو څخه په کمه موده کې په ملکیت کې وي د دې مادې د احکامو تابع نه ګرځي. نو په همدې بنا د دې څېرکې محتوا مفرداتو او مالیاتو ته د تابعو لوایحو په نظر کې نیول دي چې د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د دې سیستم پر مبنا باندې مالیاتي روحیه یې په واجد شرایطو اشخاصو باندې د هر فرد د حصې د ادا پخاطر وضع او د تطبیق وړ یې بولې. چې د دغه ډول مقرراتو تر سره کول د خپریدونکي په توګه د هرچا مسؤلیت دی. شرایط د مالیاتو او عایداتو په داوطلبانه ورکړه کې دي.

ketabton.com - The Digital Library

د دريم څپرکي د مطالبو لنډيز

که څه هم د مالیې ورکړه یا په بل عبارت د مالیاتو د اجرا عمل یو حتمي او ضروري کار ګڼل کیږي. په تعریف کې د اجباري ورکړې یادونه شوې ده، لاکن د مالیې د ورکړې عمل یو ضروري کار ګڼل کیږي، چې پرته له هغه څخه دولت د تولنیزو خدماتو د ترسره کولو توان په کُلي توګه سره نلري، ځکه چې همدغه دمالیاتو د قانون موجودیت دی، چې د دولت اقتصادي بنسټ پیاوړی شوی دی او له بله پلوه خلک دا درکوي، چې کله د دولت له خدماتو څخه پرته له کومې پولې وجې څخه ګټه واخلی، نو په حقیقت کې خپل ځان مسؤل ګڼي، تر څو له دولت سره یوه رابطه ولري او دجامعې یا ټولنې له مقرراتو او قواعدو څخه سر پیچي ونکړي، نو ځکه خویې د مالیې ورکړه نه یوازې یو ملکفیت ګاڼه بلکې له خپل دولت سره یې د همکارۍ په موخه یوه انساني وجیبه بولي.

دهمدې اصل له مخې نه یوازې دمالیې ورکړه، بلکې په دولتي ټولنیزو فعالیتونو کې ګډون کول خپله ایماني او وجداني دنده د دین او دنیا په وړاندي بولي.

نو د دې برخې غوړیدلي ابعاد د هر فرد لپاره ټولنیز احساس ورکول چې دهموطنۍ د مسؤلیت په درک کولو وپوهیږي.

ketabton.com - The Digital Library

د دريم څپرکي پوښتنې

۱. آيا مالیې ته يوه اجباري ورکړه ويلای شو؟
۲. ولې مالیه دولت ته ورکړو؟
۳. د دولت وړيا خدمتونه له کومو مراجعو څخه ټمويليږي؟
۴. د دولت مالياتي عايد کومو مراجعو ته په مصرف رسيږي؟
۵. په مالیه کې اطمينان په څه مانا دی؟
۶. په مالياتي سيستم کې عامه معقوليت تشريح کړئ!
۷. ټولنيز عدالت او په مالي سيستم کې اجراآت څه شی دي تشريح يې کړئ؟
۸. مالیه د دولت څو فيصده عايدات په برکې نيسي؟

ketabton.com - The Digital Library

د صنایعو وده

ټولیزه موخه:

صنایع د یوه مملکت زړه او روح ګڼل کیږي او د صنایعو اهمیت د یوه هیواد دمالیاتي عوایدو په زیاتوالي کې ډیر اهمیت لري.

د زده کړې موخې: محصلین باید د دې څپرکی په پای کې لاندې موضوعات توضیح کړي:

- له نوي مالیاتي قانون څخه دقیق اعداد او ارقام.
- د مالیاتو نوې فیصلې.
- د دولت له مخکنیو فیصلو څخه پرهېز، د بېلابېلو مالیاتي څانګو په اړه او د هغو غیر عملي اغیزې.
- د عوایدو تولید.
- اجتماعي موخې.
- اقتصادي موخې.

پر عایداتو باندې د مالیاتو د نوي قانون په اړه مختصر معلومات

پر عایداتو باندې د مالیاتو نوی قانون دملي شورا له تصویب څخه وروسته د 171 شمارې د فرمان په اساس، چې په 27/ 12/ 1387 تاریخ د افغانستان د اسلامي جمهوری ریاست له لورې توشیح او د 976 شمارې په رسمي جریده کې په 28/ 12/ 1387 تاریخ نشر شوی دی.

هغه عمده او مثبت تغیرات، چې د مالیاتو په قانون او مالیاتي نظام کې څرګند شوي دي، په لاندې توګه دي.

- د صکوکو قانون او ډولونه، چې مخکې به د تطبیقیدو وړ ؤ، اوس لغوه شوي دي.
- د استهلاکي موادو مالیه لغوه شوې ده.

ketabton.com - The Digital Library

- هغه جرايم چې د مالياتي اخطار نامې له نه وړاندې کيدو څخه پورته شوي، په سلو کې يې پنځوس سلنه کمښت موندلی.
- د مخکنيو کلونو د مالياتو باقيات له 1381 کال څخه معاف شوي دي.
- له کال 1381 څخه تر کال 1385 پورې مالياتي جرايم په هغه صورت کې معاف ګڼل کيدای شي، چې مالياتي حسابونه پرعايداتو باندې د مالياتو د قانون د تاريخ له نشر څخه تر دريو مياشتو وروسته تصفيه شي.
- انتفاعي ماليات د صادراتو له عوايدو څخه معافيږي.
- انتفاعي ماليات د فيس، ټکټانه، بانکي ليترآف کريدتونو له مدرکه معاف شوي دي.
- د کرايې ماليه له شل فيصده څخه لس او پنځلس فيصده پورې راټيټه شوې ده.

نوټ: دمخکيني قانون جرايم د حقيقي او حقوقي يا حکمي اشخاصو په مخ په مختلفو حالتونو کې په نظر کې نيول شوي وو چې په لاندې توګه وړاندې کيږي.

۱. هغه حقيقي شخص چې پرته له دلايلو څخه د اړونده مالياتو اظهار نامه د دې قانون د احکامو مطابق د ټاکلې مودې په اوږدوکې وړاندې نکړي، د هرې ورځې په څنډ سره د دوو سوو افغانيو په اندازه د اضافي مالياتو په ورکړه او حکمي شخص بيا د هرې ورځې په تآخير سره د زرو افغانيو په اندازه د اضافي مالياتو په ورکړې سره مکلف دی. د رخصتۍ ورځې له دې امر څخه مستثنی دي.

۲. هغه حقيقي شخص چې د بشپړې بې پروايۍ له امله اړونده مالياتي اظهار نامه د دې قانون د احکامو مطابق، په خپله ټاکلې موده کې وړاندي نکړي، د هرې ورځې دځنډ په سبب د څلورو سوو افغانيو په اندازه د اضافي مالياتو په ورکړه او حکمي شخص بيا د هرې ورځې دتآخير په سبب د دوو زرو افغانيو په اندازه د اضافي مالياتو په ورکړې سره مکلف دی. د رخصتۍ ورځې له دې امر څخه مستثنی دي.

۳. هغه حقيقي شخص چې په قصدي توګه اړونده مالياتي اظهار نامه د دې قانون د احکامو مطابق په خپله ټاکلې موده کې وړاندي نکړي، نود هرې ورځې د تآخير په سبب به د اتو سوو افغانيو په اندازې سره د اضافي مالياتو په ورکړه او حکمي اشخاص به بيا د هرې ورځې د تآخير په سبب د څلورو زرو افغانيو په اندازه د اضافي مالياتو په ورکړه مکلف وي البته د رخصتۍ ورځې له دې امر څخه مستثنی دي.

۴. هغه شخص چې د تېښتې په قصد د اړونده مالياتي اظهار نامې د دې قانون د احکامو مطالبه په خپله ټاکلې موده کې وړاندې نکړي، سر بيره داضافي مالياتو په ورکړې چې د دې مادې په دريمه فقره کې درج ده له احوالو سره سم تر دوه سوه او پنځوس زرو افغانيو په اندازه په نغدي جريمه او يا تر دوو کلونو پورې په حبس او ياهم په دواړه

ketabton.com - The Digital Library

وارو جزاګانو باندې محکومیږي، چې په نوي قانون کې ټولې ملا ماتوونکې پریکړې له منځه تللې او په عوض کې یې هر هغه وخت چې یو حقیقي شخص د مالیاتو اظهار نامه په خپله ټاکلې موده کې ادا نکړي، نو بیا د هرې ورځې د تآخیر په سبب د سلو افغانیو په اندازه په جریمه ورکولو مکلف دی. او حکمي شخص په هره یوه ورځ کې د 500 افغانیو په ارزښت په جریمه ورکولو مکلف دی خود مالیې د نه ورکولو په صورت کې څارنوالۍ ته ورپیژندل کیږي.

د مالیاتو غیر تابع عایدات

لاندې ترلاسه شوي مبلغونه پرعایداتو باندې د مالیاتو تابع نه دي ، اظهار نامې حقیقي او حکمي اشخاصو لره نه شاملیږي.

۱. بخششۍ، تخفیفونه، انعامونه، جایزې او مکافات د حکومت له لوري.
۲. بخششۍ، تخفیفونه، انعامونه، جایزې او هغه مکافات، چې د خارجي دولت پرمختګ او د بین المللي تفاهم له فعالیتونو څخه د تقدیر په موخه ورکول کیږي.
۳. سکالر شیپونه، فیلو شیپونه او ټول هغه کومکونه یا مرستې، چې د معاملاتو د زیاتیدو او یا هم د مسلکي او فني ت زده کړو د اصلاح او پرمختګ لپاره وي.
۴. له صحي بیمې څخه عاید د بیمې ګټې ، تصادم او بیکاري.
۵. عاید د حیات یا ژوند له هغې بیمې څخه چې له مرګه وروسته تادیه کیږي.
۶. له ټپ، مرضي، استقراض یانې پورول، او دحیثیت له اعادې څخه د راپورته شویو خساراتو تلافي یا تاوان ورکول.
۷. د شرکتونو په واسطه د پور او نورو مهمو اسنادو له صدور څخه ترلاسه شوي عواید.
۸. د شتمنۍ حصول د داخلي سهامي شرکتونو او د نورو ټولو حکمي شخصیتونو د الحاق له لارې.
۹. د منقولو او غیر منقولو شتمنیو حصول د پور وړې د ملکیت د حقوقو د سلب له لارې د پور ورکوونکې په واسطه.
۱۰. له پورړیو څخه د اصل قرضې حصول.
۱۱. د پس انداز د صندوق مفاد ، مفادي امانات ، په دولتي بانکونو کې شامل شخصي حسابونه ، د ښاروالیو او دولتي پورونو اسناد.
۱۲. ټول ترلاسه شوي مبالغ د دې قانون د احکامو مطابق.

د مالیاتو تابع عایدات

۱. لاندې ترلاسه شوي عاید پرعایداتو باندې د مالیاتو تابع دي.

ketabton.com - The Digital Library

۲. معاش ، مزد ، فیس او کمیشن.
۳. د صنعتي او تجارتي معاملاتو د عوایدو مجموع.
۴. د منقول او غیر منقول ملکیت له پلورنې څخه ترلاسه شوي عواید.
۵. پولې ټکټ ، ګټه ، برخه ، کرایه ، حق الامتیاز ، جوایز ، مکافات د بخششیو او قرعې له مدرکه عواید.
۶. د تضامني شرکت له عاید څخه د شریک برخه.
۷. له کار ، سرمایې یا اقتصادي فعالیت څخه ټول ترلاسه شوي عواید.
۸. ټول هغه حالات چې په قانون کې تصریح شوي دي.
۹. ټول هغه عواید چې په دې قانون کې یې وړاندوینه نه ده شوې.

د وندې ګټې:

هر ډول توزیع هغه عواید دي، چې د شرکت له لوري د پولې شتمنۍ یا د هرډول متناسبې ګټې په بڼه یې د دوی برخې یا حصې ته صورت نیولی او لاندې مواردو لره شامل دي.

۱. هر ډول ملموسه او غیر ملموسه شتمنۍ.
۲. په شرکت کې برخه.
۳. له شرکت څخه په هر ډول پیرودنه کې تحفې
۴. برخه لرونکوته پور.
۵. دیوه شرکت له هر ډول شتمنۍ څخه استفاده.
۶. هرهغه وخت چې په افغانستان کې د یوه غیر مقیم شخص غیر مستقله نمایندګي د دې قانون له مندرجې شوې اولې مادې سره سم یوه غیر مقیم شخص اویا هر هغه شخص، چې له دې سره مرتبط وي یو مبلغ ورکړي او یا د هغې ورکړې لره متقبل شي، نومورې یا دشوی مبلغ د سهم د مفاد په حیث ګڼل کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

د څلورم څپرکي د مطالبو لنډيز

په دې څپرکي کې هغه نوي اعداد او ارقام را ټول شوي دي ، چې نن ورځ د مالیې په محترم وزارت کې د بحث وړ ګرځيدلي دي

او ضمناً د دې څپرکي زدکړه ګرانو محصلينو ته د دولت د راتلونکو تصاميمو په اړه د مالیې راټولونې په اړه اګاهي يا خبرتياه ورکړي ده او د تيرو دورو دمالیې راټولونې ملا ماتونکی سيستم يې د مالیې اچوونکو له اوږو څخه کم کړی او له کلني يا مياشتني عايد سره سم بايد د مالیې مشمولين د مالیې د لايحې په رؤيت خپله حصه دولت ته اداکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې

۱. پر عایداتو باندې د مالیاتو نوی قانون د کوم ارګان له لوري مطرح دی اوکوم محتویات لري؟
۲. هغه عمده او ملا ماتوونکي جرایم چې لغوه شوي دي، کوم کوم دي نومونه یې واخلئ؟
۳. پر عایداتو باندې د مالیاتو د قانون د نشر تاریخ ولې فسخه شو؟
۴. صکوک او د صکوکو د ډولونو نومونه واخلئ؟
۵. د مالیاتو جرایم او اظهار نامې ولې پنځوس فیصده کمښت وموند؟
۶. د څپرکي د محتویاتو په اړه څه چې پوهیږئ ویې لیکئ؟

ketabton.com - The Digital Library

پنځم څپرکي

مالیاتو ته په پام سره د صنایعو تصنیف

ټولیزه موخه:

د صنعت د قدامت توضیح او په تیره زمانه کې د هغې لاس ته راوړنې

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین راتلونکي معلومات ترلاسه کړي:

- په هیواد کې د صنعت د تاریخچې په اړه معلومات.
- زمونږ د هیواد صنعتي فابریکې.
- د مالیې اغیزې زمونږ په هیواد کې په ملي اقتصاد باندې.
- په هیواد کې د صنعت د څانګې مالیاتي عایدات.
- د پروژې مطالعه.
- د داخلي کنترول سیستم ته لاسرسی.

نظر مالیاتو ته د صنایعو تصنیف: که چیرې پر عایداتو باندې د مالیاتو قانون تر مطالعې لاندې ونیسو، نو د یاد شوي قانون له مخې مونږ دهیواد صنایع په دوو عمده برخو تقسیمولای شو، چې هغه عبارت دي له:

الف - ستر صنایع

ب - واړه صنایع

د صنعت تعریف: دصنعت تعریف کول یو ستونزمن کار دی او هیڅ داسې مؤخذ مو پیدا نشوای کړای، چې صنعت تعریف کړای شي:

صنعت په انګلیسي ژبه کې راغلی دی، چې د کوښښ په مانا دی او اوس دصنعت ماهیت تعریف کوو چې څه شی دی.

ketabton.com - The Digital Library

دصنعت اهمیت عبارت له اتصال او د شکل له تغیر څخه دی او دموادو له اعمال څخه، چې دهغوی بڼه دنامناسبو اړتیاوو د رفع کولو لپاره او دلږو اعمالو د پایلې په مقایسې سره مناسبه ده.

دوستانو اوس غواړو ستاسو لپاره دصنعتي کیدلو په اړه یو کوچنی تعریف وړاندې کړو.

د یوې اقتصادي پروسې صنعتي کول چې دهغې په جریان کې ملّی منابع د هرې ورځې د زیاتیدو په توګه تر مطالعې لاندې نیول کیږي. ترڅو اقتصادي ساختمان د نوي تخنیک له پلوه همداسي څانګې ته انکشاف ورکړي.

ستر صنایع

له دې صنایعو څخه پر عایداتو باندې د مالیاتو د قانون پر بنسټ له سر جمعي ګټې څخه یې 10% فیصده مالیه اخستل کیږي، ځکه چې سترو صنایعو له وړو صنایعو سره سیالي کړې ده غواړي چې هغه ته ماتې یا شکست ورکړي. نو له همدې امله پر یادو شویو منابعو مالیه وضعه شوې ده. همدراز له یوه لوري یاده شوې اقتصادي بیه پیاوړې ده او له بل لوري له خپله فعالیته د پام وړ ګټه ترلاسه کوي او که په همدغه اندازه مالیه له وړو صنایعو څخه واخستل شي، نو به هیڅ کله ټولیز عدالت بر قرار نشي او ستر صنایع کوښښ کوي، ترڅو بازار انحصار کړي.

واړه صنایع			
۱	۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۱
۲	۵۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۱
۳	۱۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۱
۵	۱۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۱
۷	۳۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۱
۱۰	۵۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۱
۱۷	۵۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۱

ځرنګه چې د وړو مؤسساتو اقتصادي کمزورې ده او خپل فعالیت له نتیجې څخه د پام وړ مفاد نشي ترلاسه کولای.

د دې جدول په اثر دپرمختللی مالیې له ستونزې څخه محفوظ پاتکیږي. په اقتصادي تثبیت کې له سترو مؤسسو سره د داسې پالیسۍ دتعقیب یوه اندازه دمالي شتمنۍ جوړښت د وړو مؤسسو د تعداد زیاتوالی، د توسعې په څنګ کې تشویق شوي. دبیلابیلو تشبثاتو او زیاتو اقتصادي تشبثاتو لپاره ساحه او زمینه مساعده او برابر وي او همدا راز په دویم پنځه کلنې پلان کې هم همدغه د مالي صنایعو ترتیب نیول کیده

واړه صنایع

پر عایداتو باندې دمالیاتو په نظر واړه صنایع مکلف دي، ترڅو له سر جمع مفاد څخه 5%

ketabton.com - The Digital Library

مالیه ورکړي او له دې کبله یې هغه په پنځه فیصده جوړه کړې ده، تر څو نومورې صنایع د سترو صنایعو په مقابل کې سیالي وکولای شي.

څرنګه چې د وړو صنایعو د اقتصاد بنسټ هغومره پیاوړی نه دی. ستر صنایع که یوشان د مالیې ورکړې دمقرراتو تابع وګرځي نو واړه صنایع به په یوه ډیره لنډه موده کې له منځه ولاړې شي او د دې امکان شته چې ستر صنایع د بازار ترخپل تآثیر او اغیز لاندې راولي.

په افغانستان کې د مالیاتو او صنعت تاریخچې

په 1322 کال پر عایداتو باندې د مالیاتو اصول نامه وضع شوه او پر صنایعو باندې دمالیاتو په اړه په لاندې ډول توضیحات ورکوو:

۱. د شرکتونو او تجارتي مؤسسو خالص عایدات، چې د دې اصول نامې احکامو لره شاملیږي. په هغه صورت کې چې په کال کې یې مجموعي مقدار 5000 افغانۍ او یا له هغه څخه زیات وي. نو بیا له لاندې احکامو او موادو سره سم مالیات اخستل کیږي. په دریمه ماده کې اصول نامه په داسې ډول توضیح کیږي:

هر ډول صنعتي مؤسسې چې نوې تاسیسیږي او یا تاسیس شوې دي او له تاسیس کیدو څخه یې دری کاله تیر شوي دي نومراعتًا د تآسیس له نیټې او د عملیاتو له پیله تر دریو کلونو پورې د مالیې له اخیستو څخه معاف دي.

۲. همدا راز په څلورمه ماده کې اصول نامه ذکر شوې ده، هغه صنعتي مؤسسې چې د هغوی اصلي مرکز په افغانستان کې نشته نو مالیات به د خپلو خالصو عوایدو دمجموع په نسبت ورکوي.

اګر که له هغو عایداتو څخه د ټولو یا د یوې برخې تحصیل په بهرکې صورت نیولی وي. په اومه ماده کې ویل شوي دي، چې د پورته مؤسسو او شرکتونو دمالیاتو په ټاکنه کې دلاندیني ترتیب اساس او بنسټ ایښودل شوی دی او یا ایښودل کیږي:

الف - په کال کې له 5000 افغانیو څخه لږ عواید له مالیاتو څخه معاف دي.

ب - دکلني خالصو عوایدو لپاره چې 5000 افغانۍ تر 20000 افغانیو څخه په تجاوز سره د فیصدي عایداتو له مجموع څخه 5 افغانۍ.

ج - د اضافه عوایدو لپاره 70000 تر 100000 مازاد نسبت له 100000 څخه فیصد 20 افغانۍ.

هـ - د اضافه عوایدو لپاره 70000 تر 100000 مازاد نسبت له 100000 څخه فیصد 10 افغانۍ.

ی - داضافه عوایدو لپاره 100000 تر 50000 مازاد نسبت له 100000 فیصد 20 افغانۍ.

ketabton.com - The Digital Library

ز - هغــه عــواید چې 50000 په کال کــې تجـاوز وکـړي هم د مازاد په مقدار 500000 فیصد 25 افغانۍ.

او همدا راز په کال 1325 کې د حکومت پینځه کلنه طرحه او د تطبیق وړ وګرځیده او د مالیاتو په نظر نوي قوانین منځ ته راغلل د مالیې له صنعتي مؤسسو څخه د 1322 کال د اصول نامې مطابق په هغه اوچت ډول اخستل کیږي د اصول نامې په لومړۍ ماده کې د هغو د هر ډول عوایدو له سر جمع څخه لس فیصده اخستل کیږي. او پینځه فیصده له نورو انتقالي مؤسسو څخه، لس فیصده ثابته مالیه اخستل کیږي. هغه مؤسسې چې د هغوی خالص عواید له 5000 افغانیو څخه تجاوز وکړي، د هغو له توزیع څخه مخکې د مالیې له ورکړې څخه وروسته له شپږو څخه تر 10% پورې لوړه مالیه په مترقي مالیه باندې مکلف پیژندل کیږي، چې د مالیې د ورکړې لامل ګرځي:

دمالیې له ورکړې څخه مطلب دادی، چې مالیه د څه لپاره او په کوم سبب ورکول کیږي ؟ نوې تیورۍ دمالیې د ورکړې سبب یوازې او یوازې دولت ته دیوه فرد مطلق والی بولي.

یا په بل عبارت هر شخص مطلق په یوه دولت پورې دی، نو باید مالیه ورکړي.

په تیروخت کې دمالیې ورکړې عوامل ګڼ ؤ نظر په وخت سره یې تحول موندلی، چې دغه دی اوس نوموړي تحولات په لنډه توګه سره خلاصه کوو. د مالیې د ورکړې مجبوریتونه له یوې ټولنې څخه منشاء اخلي.

د نوې مالیې بنسټ باید په هغه مفکوره کې ولټو، چې په یوه ټولنه کې برخه اخلي او یا دهغې ټولنې یو غړی تشکیلوي، نو باید په یا دو شویو جامعو، لګښتونو کې برخه واخلي او یا هم د افرادو ټولنیز شاند مجبوره وي، ترڅو د هغې حصې لګښت ولري.

او همدا مفکوره ده چې د ټولنې د اشخاصو لګښتونه توزیع کیږي او هم دا ویلای شو، چې افراد دمالیې په ورکړې سره مجبور دي او یا هغه اشخاص چې عواید یې د ژوند له حد اقل څخه ډیر نه وي. نور نو د دولت له خدمتونو څخه د استفادې په تناسب د مالیې په ورکړه مجبور نه دی، بلکې دهغوی د مالیې ورکړه به د قدرت او توان په اساس وي. یعنې د هر فرد مالي قدرت.

په ملي اقتصاد باندې د مالیې اغیزې

په هیواد کې دمالیې اچونې سیستم د استقرار حالت نلري د وخت او زمان له غوښتنو او مقتضاتو سره سم د بدلون په حالت کې دی. کله یې متعدل حالت اختیار کړی او له خالصې ګټې څخه په مترقي توګه سنجش کیږي چې دغه سیستم دتصدي دندې محدودوې او تصدي له ماتې او رکود سره مخ کوي. په دې صورت کې دپانګې کمښت منځ ته راځي. په لومړۍ مرحله کې د یوې تصدي لپاره د موادو د تهیې لپاره اغیز لري. کله چې یوه تصدي ونشې کړای، چې ډیر

ketabton.com - The Digital Library

مواد تهیه کړي او همدا راز ونشي کړای ترڅو خپلو تولیداتو ته وسعت ورکړي. کله چې د یوې تصدي تولیدات محدود وي، نو د تصدي په مزد باندې تاثیر اچوي. مالیه اخیستنه دتصدي تمام شوی قیمت لوړ بیایي همدغه خبره ده چې په مقابل کې یې د بهرنیو تصدیو رقابت واقع کیږي او د تصدي له منځه تللو لامل ګرځي. د حکومت دلګښتونو عواید په ټول ملي اقتصاد باندې تاثیر پریباسي. ننني مالیات نه یوازې داچې د دولتي مفاد د زیاتوالي وسیله ده، بلکې د ټولنیز عدالت د تآمین یوه پیاوړې وسیله ده او په انفرادي سکتور باندې اغیزې لري.

او دننني حکومت مالیات یې د تصنیف په حیث دغني او فقیرې طبقې په منځ کې خلا، همدا راز د اقتصادي اعمالو هڅونه او دغیر اقتصادي اعمالو مغلوبول د وارداتو غوښتنې په هیواد کې ځاري.

د پنځم څپرکي د مطالبو لنډیز

مالیات په هر هیواد کې د دولت داقتصاد لپاره ستر رول لري. په همدې ډول په دې څپرکي کې دا زده کوو، چې مالیه نه یوازې له زارعینو څخه د تاریخ په اوږدو کې راټوله شوې، بلکې صنعت هم زمونږ د دولت د مالیې یوه سټره برخه جوړوي، نو له همدې امله محصلین په پنځم څپرکي کې دمالیې مضمون زده کوي، چې نن ورځ صنعتي هیوادونه کوم کوم دي او دهغوی اقتصادي قدرتونه په کومو معیارونو دي، ځکه چې صنعت په ستړو اقتصادي هیوادونو کې عمده رول لري.

پورته مسایلو ته په پام سره له یاد شوي څپرکي څخه موخه په افغانستان کې د صنعت وده، د هغو په خورو ورو ابعادو کې په تیرو کلونو او هم نن صبا د مطالعې وړګرځیدلې. دصنعت بحث چې په افغانستان کې له تیرو دوو څخه تر کومو حدودو وده موندلې او له آثارو او علایمو څخه داسې صنعتي فابریکې پیدا دي، چې مخکې په دې فابریکوکې د اوس په نسبت ډیر صنعت تر ستړګو کیده او په اخیرو پیښوکې یې ځینې په خرابو او ویرانو بدلې شوې دي، چې په دې اواخرو کې یې په یوه نوې طریقې سره دهغوی بیا رغاونه پیل شوې ده.

ketabton.com - The Digital Library

د پنځم څپرکي پوښتنې

۱. تر کومه وخته پورې مالیه د جنس په بڼه دود وه؟
۲. د مالیې د ورکړې دود په پیسو سره څه تحول یا بدلون منځ ته راوړ؟
۳. د پیسو له موجودیت څخه مخکې مستحلکینو کوم ډول مالیه دولت ته ورکوله؟
۴. د مالیې د ډولونو نومونه واخلئ؟
۵. د مالیې په سیستم کې صنعت څه رول لري؟
۶. آیا په افغانستان کې صنعت موجود ؤ او که ؤ نو په څه ډول ؤ؟

ketabton.com - The Digital Library

په افغانستان کې د مالیاتو تاریخچې

ټولیزه موخه:

د دولت د خدمتونو عمده نکات، د مالیاتو تقسیم بندي، د مالیاتو د منابعو پر بنسټ او د مالیاتو په اخیستلو سره قدرت ترلاسه کول.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې محصلین باید لاندې موضوعات توضیح کړي:

- د افغانستان په اقتصاد کې د زراعت او صنعت رول.
- په تیرو پیړیو کې مالیاتي سیستم.
- په افغانستان کې د مالیاتو تاریخچې.
- مواصلاتي لارې او د هغو رول په نړۍ او افغانستان کې او د مالیاتو د انکشاف سیر.

په افغانستان کې د مالیاتو تاریخچې

له نن څخه 257 کاله مخکې په افغانستان کې مالیه په ابتدایي بڼې سره پیل شوه او په مختلفو تاریخونو کې یې په لاندې ډول انکشاف موندلی.

- په کال 1747 میلادي کې د مالیې اداره منځ ته راغله ،چې په لومړیو کې د آب هنګي په نامه او وروسته بیا د مستوفي په نامه یا دیده.
- په کال 1616 کې د مالیې وزارت تشکیل د مالیې د وزیر د کلمې په اضافه کیدو سره منځ ته راغله.
- په کال 1943 کې پر عایداتو باندې د مالیاتو لومړنی قانون له 5 څخه تر 35% پورې تدوین شو.
- په کال 1944 کې مخکنی مترقي جدول د مالیې په 25% فیصده نورم ثابت تعدیل شو.
- تر کال 1953 پورې د مالیې اخیستنې صلاحیت صرف د مالیې وزارت درلود، له هغه

ketabton.com - The Digital Library

څخه وروسته دمالیې اخیستنې صلاحیت ولایاتوته هم ورکړل شو.

- په کال 1956 کې پر عایداتو باندې مالیات د (5 - 57% مترقي جدول پر بنسټ نافذ شو او د 1965 کال تر پایه پوری یې ادامه پیداکړه.
- په کال 1966 کې مخکنی مترقي جدول د (4 - 40% په نورم تعدیل شو.
- په کال 1969 کې هم د مترقي جدول په نورمونو کې تغیرات راوړل شول.
- د 1972 په اوایلوکې د مالیې مترقي جدول د حقیقي اشخاصو له عوایدو څخه له (4 - 60% څخه او انتفاعي مالیات د (2%) په نورم سره وټاکل شول.
- په کال 1994 کې دحقیقي اشخاصو د مالیې یو بل مترقي جدول (4 – 8- 20% نافذ شو ، او حقوقي اشخاصو 20% مالیات پرعایداتو باندې 2% مالیات پ او 205 انتفاعي مالیه اخستل کیده.

د مالیې تعریف: مالیه عبارت له هغو پیسو څخه ده، چې د یوه هیواد د اتباعو په واسطه د دولت د چارو دتمویل په منظور تادیه کیږي.

مستقیمې مالیې لاندې اجزاوو لري:

- د انفرادي اشخاصو پر عایداتو باندې مالیې او همدا راز په شرکتونو ، دکرایې برخه ، دبرخې ګټه، میراث، تحایف، موضوعي مالیه د ځمکې مالیه، تعمیرات، د ملکیت د انتقال مالیه او داسې نورو باندې مالیې.
- د صادراتو او وارداتو محصول.
- پر داخلي اجناسو باندې مالیې (دپانګې د دورې د عمده او پرچون مفروشاتو تولید)
- په زیات شوي ارزښت باندې مالیه (اجناس او خدمات) او داسې نور مالیاتو لره کیدای شي د هغوی د اجزاوو په بنسټ هم په لاندې توګه تقسیم شي:
- پر شتمنۍ باندې مالیه.
- پر عایداتو باندې مالیه.
- پرلګښت (اجناسو او خدماتو) باندې مالیه.

په شاملو شتمنیو باندې مالیې

- دځمکې او تعمیراتو کلنۍ مالیه
- د شتمنۍ پر انتقال باندې مالیه

پر عایداتو باندې مالیې

په عام ډول سره پرعایداتو باندې مالیات په دوو کټګوریو تقسیم شویدي:

د حقیقي او انفرادي اشخاصو پرعایداتو باندې مالیې لکه مفاد ، معاش او دلاس حق الزحمې ، د

ketabton.com - The Digital Library

برخې مفاد د کرايې او نورو. ... برخه

د حقوقي او حکمي شاخص د محدودالمسؤليت ، سهامي ، تضامني ، مختلط تضامني شرکتونو په شمول او د داسې نورو ټولو انتفاعي مؤسسو پر عوايدو باندې مالیات.

- پر مصرف (اجناسو او خدماتو) باندې مالیې
- پر اجناسو او خدماتو باندې مالیې عمدتًا لاندې اقلامو لره شاملې دي
- پر توليداتو باندې مالیې (د استهلاکي موادو مالیې)
- پر وارداتو او صادراتو (ګمرکي محصول) باندې مالیې
- د اجناسو په پيرودنې باندې مالیې
- د اجناسو په پلورنې باندې مالیې

پر داخلي توليداتو باندې مالیې لاندې اقلام لري:

- پر غير مفيده اجناسو باندې مالیه لکه تنباکو ، الکولی او نور مشروبات
- پر قيمتي او غير ضروري اجناسو باندې مالیه؛ لکه: تجملي اشيا ، مفيده اجناس لکه پطرول ، عراده جات او داسې نور.

پر وارداتو او صادراتو باندې مالیې: پر وارداتو او صادراتو باندې مالیې لاندې دريو کټګوريو لره شاملې دي

- د عوايدو د تر لاسه کولو په منظور مالیه.
- محافظوي مالیه.
- پر پلورنو باندې مالیه.

پر پلورنو باندې مالیې په څلورو کټګوريو تقسيم شوې دي

- د پانګې په دورې باندې مالیه (د توليد او توزيع په هره مرحله کې
- يوه مرحله ييزه مالیه (د توليد او توزيع په يوه مشخصه مرحله کې)
- پر زيات شوي ارزښت باندې مالیه (په هره هغه مرحله کې چې اضافي ارزښت ايجاديږي)
- پر پلورنې باندې مالیې.

په حال حاضر کې پر پيرودنو باندې مالیې په دوو ګروپونو تقسيم شوې دي:

- پر داخلي تجارت باندې مالیې
- پر بين المللي تجارت باندې مالیې

د مالیو تقسيم بندي د هغوی د منبع به بنسټ:

- پر شتمنۍ باندې مالیې.

ketabton.com - The Digital Library

- پر عايداتو باندې مالیې.
- پر داخلي تجارت باندې مالیې.
- پر بين المللي تجارت باندې مالیې.

د شپږم څپرکي د مطالبو لنډیز

په تير څپرکي کې مو دا زده کړل، چې ګران افغانستان په تيرو وختونوکې د کومو اقتصادي قوانينو او مالیې درلودونکی ؤ او د مالي اقتصاد کوم ډول تعريفونو شتون درلود.

په دې څپرکي کې د دولت د خدمتونو عمده نکات د مالياتو تقسيم بندي، د مالياتو دمنابعو پر بنسټونو مطرح دي. نن ورځ کوم سيستم د مالياتو د غوره او ښې اخستنې توانايې د مالیې واجد شرايطو اشخاصو ته ورکوي. ضمناً په کومو تاريخي دورو کې مالیې دکومو اصولو پر مبنايي وده کړې وه ، او په هغه وخت کې د اجناسو د مالياتو ډولونه او د دولت خدماتو کوم اساسات په بر کې درلود او د معاصر مالياتي سيستم اساسي اصطلاحات د دې څپرکي د تعريفاتو په جمله کې دي.

د شپږم څپرکي پوښتنې

۱. د تاريخ په دورو کې مالیې په کومو شکلونو وضع کيدې؟
۲. په تيرو وختونو کې مالیې په څو ډوله وې؟
۳. په تيرو تاريخي دورو کې د دولت د عايداتو نومونه واخلئ؟
۴. آيا د مالیو اصلاحات د مالیې په پروسه کې کوم مثبت رول لري او که نه؟
۵. د مالیې تصنيف بندي او تقسيم بندي د کومو منابعو په بنسټ صورت موندلی او يا مومي؟
۶. د مالیې د مضمون له مطالعې څخه مو کوم مهم موضوعات زده کړي؟

ketabton.com - The Digital Library

عمومي معلومات

- په افغانستان کې د مالياتو وده، موجوده جوړښت او د هغه تصنيف.
- په افغانستان کې د مالياتو تاريخي قدامت له نن څخه تقريباً 250 کاله مخکې.
- په کال 1919 کې دمالیې وزارت ايجاد.
- د مالياتو لومړنی قانون په کال 1965 کې تدوين شو.
- په مختلفو دورو کې د مالياتو د قانون تعديل دحکومتونو سياستونو او شرايطو ته په کتو سره.
- د کميشن کاری د نوي سيستم ايجاد.
- د خدماتو پرعرضه کولو د مالياتو پيژندنه (هوټل ، رستورانت ، مخابرات او هوايې مسافر بري خدمات).
- د کرايې سهم د مالیې د نوي طرز معرفي کيدل.
- د ګمرکي محصول په نورم کې تغيرات.

د مالياتو موجوده شکل

پر عام ډول سره پرعايداتو باندې ماليات په لاندې دوو ډولونو دي:

- د شرکتونو پرعوايدو باندې ماليه په (20%) نورم سره.
- دحقيقي اشخاصو پرعوايدو باندې ماليه يا کلنی معافيت (150,000)
- 125000
- له 12500 تر 100,000 10%
- مياشتنی له 100,000 څخه لوړ

موضوعي ماليه

- موضوعي مالیې پر مزد او معاش باندې د (10 او 20%) په نورم سره.
- موضوعي ماليه د کرايې په سهم باندې 20% په نورم سره.
- موضوعي ماليه د ګټې په سهم باندې د (20 او 30%) په نورم سره.
- په مختلفو نورمونو سره ثابتې مالیې د فعاليتونو په تفکيک سره.
- دفيسونو او کميشن د ډولونو د انتفاعي معاملاتو ماليه.
- د صکوکو په نامه پر فعاليتونو باندې مختلفې مالیې.
- پر توليداتو او دشرکتونو د پانګې په دوران باندې انتفاعي مالیې په مختلفو نورمونو سره.

ketabton.com - The Digital Library

د تادياتو د توانمندۍ بنسټونه (دمالیې وضع د ورکړې د قدرت پراساس)

- د مفاد اساسات
- د مالیاتو ارتجاعي خصوصیت
- څو مرحله ییزه مالیې
- دوه ګونې مالیه (اقتصادي ، حقوقي)
- د مالیو تساوي (افقي ، عمودي)
- د مالیې اثر
- د مالیې وقوع
- د مالیې بې طرفي
- مترقي مالیه
- د مالیاتو نسبتي نورم (فرضي)
- نزولي مالیه (غیر مترقي)
- مالیاتي نورمونه (واحد ، دوه ګونې، مخصوص او د اجناسو په تخميني قیمت باندې مالیه اوثابت نورم)

معاصر مالیاتي اصطلاحات

مالیاتي اصطلاحات دوې عمده څنګې په برکې نیسي.

۱. د مالیاتي سیستم اصلاح
۲. د مالیاتي اداري اصلاح (د مالیو راټولونه)

د مالیاتي سیستم اصلاح

- د مالیاتو د بنیاد وسعت
- د مـالیاتو دبنیـــاد د وسعت لپاره دا احســاسیږي، تر څو لاندې امتیـــازات له منځه یوړل شي.
- خاص امتیازات
- معافیتونه
- د مالیاتو تعطیلات
- د ګمرکي محصول له منځه وړل او کمول.
- د ګمرکي محصول په تمام شوي قیمت باندې انتقال کوي
- د قاچاق زیاتولو لامل ګرځي
- په اتحـــادیه او سازمانونو کې عضــویت هم دا ایجابوي، چې ګمرکي محصول د کم کړای شي.
- که پورتنۍ موضوع ګانې په ریفورم کې مدنظر ونیولې شي په نتیجه کې:
- د سیستم په جوړښت کې شفافیت او سهولت منځ ته راځي
- د خودي مالیې د ورکړې بڼه
- په پټولوکې تقلیل او د مالیې له ورکړې څخه تیښته

ketabton.com - The Digital Library

د انفرادي شرکتونو د مالياتي نورم کښته راوستل

- دغه تمايل د اتيا له لسمې څخه را وروسته منځ ته راغی
- لوړ نورم په مجموع کې د هيواد د اقتصاد په ضرر دی
- د مالیې لوړ نرخونه د پانګې اچونې په اړه د مايوسۍ لامل ګرځي.
- هم د انفرادي مالياتو سطح والی
- د څو ګونو مالياتي نورمونو له منځه وړل

دمالياتو د سيستم تطبيق پر ارزښت زياتوالی موندلی

- دغه ماليه په لومړي ځل په کال 1954 په فرانسه کې منځ ته راغله
- ماليه بې طرفانه ده
- شفافه ده
- بنسټ يې پراخه دی
- فعلاً په 130 هيوادونو کې مروجه ده

په مالياتي اداره کې اصلاحات

- د مالياتي سيستم د اصلاحاتو لپاره په اداره کې اصلاح ضرور ده:

په اداره کې اصلاح لاندې ساحې په بر کې نيسي.

۱. د مالياتو د اداري جوړښت
۲. د مختلفو اداراتو يووالی او د مالياتو راټولونه د يوه مستقل ارګان له لارې.
۳. اقتصاديوالی
۴. د يوې بود يجې په واسطه دځو دفترونو د فعاليت امکانات.
۵. تر يوه چتر او شرايطو لاندې يو غوره کاري چاپيريال.
۶. د مالياتو راټولونه په لږ لګښت سره ، د اطاعت منني د لګښتونو په مرسته کې کم والی.
۷. د کار له دوه ګونيوالي څخه مخنيوی او په کاري فعاليتونو کې غوره هم غږي (تر يوه چتر لاندې)
۸. د مالياتو لپاره د تفتيش د يوې مستقلې څانګې منځ ته راوړل.

د سترو ماليه ورکوونکو د اداري ايجاد:

- غوره خدمات او د سترو ماليه ورکوونکو لپاره آسانۍ او سهولت
- له اداري بروکراسۍ څخه مخنيوی
- له سترو ماليه ورکوونکو څخه د عوايدو غوره کنټرول
- د سترو ماليه ورکوونکو د عوايدو له کتمان څخه مخنيوی
- ماليه ورکوونکوته د خدماتو او تعليماتو د وړاندې کولو له لارې د داوطلبانه مالياتو په ورکړه کې زياتوالی.

د پرسونل کاري سيستم:

- له لياقت سره سم د کار سپارل
- په اړينو څانګو کې مامورينوته شوونه

ketabton.com - The Digital Library

- (محاسبه ، کنترول ، تحقیق
- ارزیابي (دپرسونل اداري سیستم د کار په اړه)
- داخلي نظارت (د پالیسۍ د غوره قانون د تطبیق او د مؤظف پرسونل په واسطه د طرز العمل په خاطر.
- د مامورینو کاري اخلاق (دمؤثر کار په خاطر ، د قوانینو د تطبیق لپاره کاري اخلاص او وظیفوي تعهد.

د مالیې ورکوونکي د شکایت اوریدل:

- د مامورینو امتیازات
- مالیاتي کړنلاره
- اخیستونکي مالیات

د مالیې ورکوونکو د منازعې مؤثر حل

- د عالیرتبه مامورینو په واسطه د شکایت اوریدل
- د شکایت د ارجاع حق هر هغه مقام ته چې رسیدنه ورته کولای شي
- د مالیاتو کمپیوترایزیشن
- ور ځنی کار تر سره کړي
- دمالي ادارو او مالیه ورکوونکو اداراتو تر منځ باید فزیکي اړیکې کمې شي
- په کړنلارو کې اساني
- د مالیې ورکوونکي هڅونه
- مالیې ورکوونکي ته غوره خدمت

ketabton.com - The Digital Library

سرچپني او اخځليکونه:

۱. قسمت از موضوعات مهم لکچر نوت شخصی
۲. مالیه گزاری بالای اراضی افغانستان از وزارت مالیه سال (۱۳۸۶)
۳. مالیه گیری از صنایع افغانستان (اسناد وزارت مالیه) سال (۱۳۸۷)
۴. مالیه صنعتی زیر نظر دکتور مسلم نوشته (غلام رسول طوطاخیل) از پوهنتون کابل
۵. لکچر از سایت های مطمین انترنت
۶. اصطیلاحات حسابداری
۷. اسناد از سمینارهای وزارت مالیه که دلالت به سالهای (۱۳۸۱ الی ۱۳۸۸) میکند.

ketabton.com - The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښــوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپســې بيا د شاګردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښــښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حســابداری ځانګې د ښــوونکو په ميړانې او همت سره د ادارې او حســابداری درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاګردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوســتونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابداری د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شــاګردانو او د تخنيکي او مســلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شــان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښــوونکو او د ادارې او حســابداری ځانګې د مســلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مســلکي، تخنيکــي او علمي مطالبــو او مفاهيمو د څرنګوالي په هکلــه خصوصاً د هغوی املايي او انشــايي اشــتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شــاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شــان له ګرانو شــاګردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او اســتفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ســتونزې، فقر او وروســته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا رياست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English